

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก ของ โรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ผู้มีส่วนร่วมได้แก่ ผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น(การผลิตเสื่อกก) ผู้นำชุมชน และศึกษานิเทศก์จังหวัดหนองคาย ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการรวบรวมข้อมูล โดยมีเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสอบถาม แบบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำเสนอเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา และตอนที่ 2 ผลการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในแต่ละชั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา

เพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพรวมของชุมชนและโรงเรียนที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต พูดคุย ซักถาม และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาเอกสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง และเอกสารโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา โดยนำเสนอรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

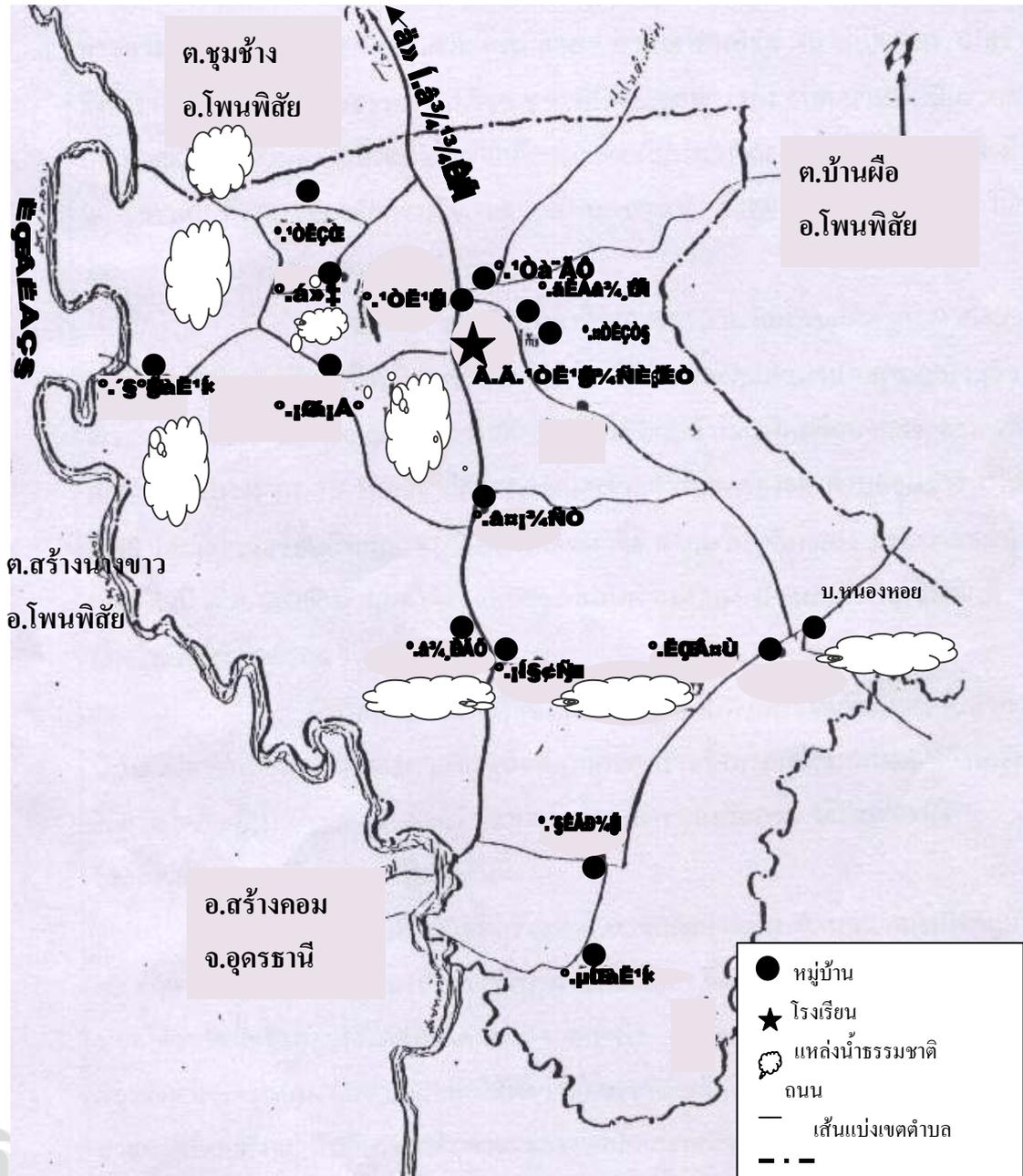
1. สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตำบลนาหนัง อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน มีบริบทสภาพแวดล้อมดังต่อไปนี้

1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลนาหนังอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประมาณ 60 กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอโพธิ์พิสัย 16 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 70,047 ไร่ หรือ 112 ตารางกิโลเมตร

ที่ตั้ง	ทิศเหนือ	จดตำบลชุมช้าง อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
	ทิศใต้	จดอำเภอสร้างคอม จังหวัดอุดรธานี
	ทิศตะวันออก	จดตำบลบ้านฝื่อ อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
	ทิศตะวันตก	จดตำบลสร้างนางขาว อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

แผนภาพ 3 แสดงแผนที่เขตตำบลนาหนึ่ง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึงในฤดูฝน ลักษณะดินเป็นดินลูกรังและดินร่วนปนทราย มีป่าไม้พุ่มขนาดเล็กสลับป่าโปร่ง มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถเก็บกักน้ำได้ตลอดปี ได้แก่ หนองเทา หนองโคม หนองบ้านกุดแกลบ หนองบ้านดงบังเหนือ หนองบ้านก่องขันธุ์ หนองบ้านหนองหอย เป็นต้น ซึ่งตามแหล่งน้ำธรรมชาติดังกล่าว จะมีต้นกกขึ้นหนาแน่น (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 213)

1.2 การปกครอง

ตำบลนาหนังได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง มีฐานะเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แบ่งการปกครอง เป็น 15 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาหนัง บ้านแป้น บ้านดงบังเหนือ บ้านกุดแกลบ บ้านก่องจันทร์ บ้านดงสระพัง บ้านด่อนเหนือ บ้านหนองหอย บ้านนาหว้า บ้านโคกพัฒนา บ้านใหม่โพธิ์ชัย บ้านโพธิ์ศรี บ้านคำสว่าง บ้านห้วยคู และบ้านนาเจริญ มีประชากรทั้งหมด 10,612 คน แยกเป็น ประชากรชาย 5,147 คน ประชากรหญิง 5,465 คน จำนวนครัวเรือน 2,156 ครัวเรือน (แผนพัฒนา ตำบลนาหนัง, 2545)

1.3 เศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน เกือบร้อยละ 90 ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และทำประมง หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะเป็นช่วงที่ เกษตรกรมีเวลาว่างจะพากันจักสานและผลิตเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมหรือเก็บไว้ ใช้ในครัวเรือน เช่น การสานแข่งปลาทุ การทอเสื่อ การสานกระติบข้าว การสานตะกร้า การทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น นอกจากนั้นประชากรในวัยแรงงานจะอพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่นใน เมืองหลวง เมืองใหญ่ หรือเมืองที่มีเศรษฐกิจดี และมีบางส่วนเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ เช่น ใต้หวัน เกาหลี อิสราเอล สิงคโปร์ บรูไน เป็นต้น

1.4 การศึกษา

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่อายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ผู้ใหญ่ที่อายุ ประมาณ 40-59 ปี จบการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ใหญ่ที่อายุ ประมาณ 20-39 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน เด็กและเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 20 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) แล้ว ประมาณร้อยละ 80 ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนนาหนังพัฒนา-ศึกษา ส่วนอีกประมาณร้อยละ 20 เดินทางไปขายแรงงานยังต่างถิ่น ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาใน พื้นที่ตำบลนาหนัง ดังนี้ 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 ศูนย์ 2) โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 8 แห่ง 3) โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

1.5 การคมนาคม

ถนนที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมจากตำบลนาหนังไปยังอำเภอโพธิ์ชัยเป็นถนนลาดยาง ส่วนถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ถนนสายหลักภายในหมู่บ้านเป็นคอนกรีต ส่วนในซอยเป็นถนนลูกรัง การเดินทางส่วนใหญ่ประชาชนใช้รถ

จักรยานยนต์ และรถสามล้อเครื่อง ส่วนครอบครัวที่มีฐานะดีหน่อยจะใช้รถยนต์ส่วนตัว เนื่องจากไม่มีรถโดยสารประจำทาง จึงทำให้บางครอบครัวที่มีฐานะยากจนไม่สะดวกในการเดินทางมากนัก เพราะไม่มีรถ ถ้าจำเป็นจริงๆ จึงจะจ้างเหมารถสามล้อเครื่องเพื่อเดินทางไปทำกิจกรรมต่างๆ

1.6 การสาธารณสุขโลก

การบริการด้านสาธารณสุขโลกต่างๆ ของตำบลนาหนัง มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้าน มีที่ทำกรไปรษณีย์ (ชั่วคราว) 1 แห่ง มีระบบน้ำประปาครบทุกหมู่บ้าน มีตู้โทรศัพท์สาธารณะตามหมู่บ้านต่างๆ ครบทุกหมู่บ้าน(แต่มักใช้การไม่ได้) และที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านจะมีโทรศัพท์ไว้คอยติดต่อประสานงานของราชการ

1.7 การสาธารณสุข

ในการบริการด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัย 2 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านนาหนัง ซึ่งเป็นสถานอนามัยประจำตำบล มีเจ้าหน้าที่ จำนวน 5 คน และสถานอนามัยบ้านดงสระพัง มีเจ้าหน้าที่ จำนวน 2 คน ซึ่งให้การบริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนในเขตพื้นที่อย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่มีการเข้าเวรตลอด 24 ชั่วโมง ถ้ามีการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ ก็จะนำส่งโรงพยาบาลอำเภอโพธิ์ชัยต่อไป นอกจากนี้มีร้านขายยาแผนปัจจุบันบ้านนาหนัง 1 แห่ง และมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน(อสม.) ประจำแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งมีหน้าที่ประสานงานด้านต่างๆ เกี่ยวกับการสาธารณสุขระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่สถานอนามัยประจำตำบล

1.8 ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน

ลักษณะของคนในตำบลนาหนัง เป็นลักษณะของคนอีสานที่ใจดี มีน้ำใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักพวกพ้อง สามัคคี รักสนุกสนาน มีการช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องบอกกล่าว สังเกตได้จาก เมื่อมีคนเจ็บป่วย งานศพ งานแต่งงาน หรืองานประเพณีต่างๆ ผู้คนก็จะแวะมาเยี่ยมเยียน ทักทายโอภาปราศรัย ใถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ มาช่วยเหลือกันอย่างล้นหลาม และยังคงหลงเหลือลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ในบางครั้งพืชผักสวนครัวที่ปลูกไว้ริมรั้วก็สามารถขอแบ่งหรือหยิบยืมกันได้โดยไม่ต้องซื้อหา

ลักษณะของครอบครัวในตำบลนาหนัง มีทั้งที่เป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่ปัจจุบัน มีแนวโน้มว่า ลักษณะโครงสร้างของครอบครัว จะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ในส่วนผู้สูงอายุ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย มีความใกล้ชิดกับบุตรหลานลดน้อยลง เนื่องจากการที่คนวัยแรงงานในชุมชนออกไปขายแรงงานต่างถิ่น จะกลับมาบ้านเฉพาะฤดูทำนาเท่านั้น จึงปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่กับบุตรหลานตามลำพัง ซึ่งทำให้มีปัญหาช่องว่างระหว่างวัยตามมา เนื่องจากค่านิยมของเด็กและวัยรุ่นชนบทเปลี่ยนไปจากสมัยก่อน อาทิเช่น การออกเที่ยวเตร่ตามบ้านเพื่อน การพูดจาด้วยศัพท์ภาษาสมัยใหม่ที่บางครั้งผู้สูงอายุฟังไม่เข้าใจ วัฒนธรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไป โดยนิยมรับประทานอาหารที่ต้องซื้อจาก

ร้านค้า อาทิเช่น นมเปรี้ยว น้ำอัดลม โยเกิร์ต ลูกชิ้น สอทอดก ซึ่งมียาแวก โดยไม่สนใจอาหารตามธรรมชาติที่สมัยปู่ย่า ตายายเคยรับประทาน เช่น ผัก ปลา ที่หาได้ง่ายและราคาถูกกว่า ในส่วนของวัยรุ่นที่มีการคบหาเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผยมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงเป็นเพียงผู้ที่คอยดูแลอยู่ห่างๆ ไม่มีโอกาสได้อบรมบ่มนิสัยของบุตรหลานอย่างใกล้ชิดมากเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากไม่มีพ่อแม่เป็นตัวเชื่อมนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม บุตรหลานก็ยังคงมีการช่วยเหลืองานบ้านของครอบครัว ช่วยเหลืองานในไร่ นา เลี้ยงสัตว์ ช่วยดูแลน้อง เป็นต้น

1.9 ภาษา ศาสนา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน

1.9.1 ภาษา

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลนาหนังใช้ภาษาอีสานซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นในการสื่อสาร ผู้สูงอายุในหมู่บ้านบางคนพูดภาษากลางไม่ได้ ในปัจจุบันผู้ปกครองของเด็กเล็กๆ บางคนพยายามหัดให้บุตรหลานของตนเองพูดภาษากลาง ไม่ยอมหัดให้พูดภาษาถิ่น เพราะได้รับอิทธิพลจากการไปขายแรงงานยังต่างถิ่นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดในภาคกลาง เมื่อกลับมาบ้านจึงหัดให้บุตรหลานของตนเองพูดภาษากลาง แต่เมื่อเด็กโตขึ้นสักหน่อยก็จะพูดภาษาอีสานได้เอง เพราะสิ่งแวดล้อม และเพื่อนๆ ที่โรงเรียนต่างก็ใช้ภาษาถิ่นทั้งนั้น ในส่วนของโรงเรียนเองทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ก็ได้ละเลยในวัฒนธรรมภาษาทั้งภาษาถิ่นและภาษากลางโดยฝึกให้นักเรียนพูดภาษากลางกับครูและการเรียนในชั้นเรียนปกติ นอกชั้นเรียนหรือบางวิชาจึงจะพูดภาษาถิ่นได้

1.9.2 ศาสนา

ประชาชนในตำบลนาหนังร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะนิยมทำบุญ ทำทาน ใส่บาตร และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ส่วนเด็กและคนหนุ่มสาว จะไปวัดเฉพาะวันสำคัญหรือโอกาสพิเศษ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา งานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สรงน้ำพระวันสงกรานต์ งานฉลองสมโภชน์ หรือการไปสะเดาะเคราะห์ต่างๆ แต่ก็มีบ้างที่เด็กเล็กไปวิ่งเล่นในบริเวณลานวัด ติดตามผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่ในการทำบุญที่วัด ภาพโดยรวมแล้ว ชาวบ้านยังให้ความสำคัญต่อการทำนุบำรุงพุทธศาสนา และให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ มีการปฏิบัติธรรม การกราบไหว้บูชา สมาชิกของสังคมยอมรับว่าพุทธศาสนาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่า และยังมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการทำบุญ

1.9.3 การแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตำบลนาหนังนั้น จะเหมือนกับชาวอีสานโดยทั่วไป โดยการแต่งกายของผู้ชายสูงอายุ เมื่ออยู่บ้านนิยมนุ่งผ้าขาวม้าหรือผ้าโสร่ง ถ้าฤดูร้อนจะไม่สวมเสื้อ

เมื่อออกนอกบ้านจึงจะใส่กางเกงขาขาวและสวมเสื้อ เมื่อไปทำนา ทำไร่ เข้าป่าล่าสัตว์ มักคาดผ้าขาวม้าไปด้วยเสมอ ส่วนเนื้อผ้าเป็นผ้าฝ้ายพื้นเมือง ผ้าหม้อฮ่อม และผ้าโทเร ส่วนผู้ชายที่อายุไม่มากนัก เมื่ออยู่บ้านนิยมสวมกางเกงขาสั้นผ้าธรรมดาและสวมเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต เมื่อออกนอกบ้านนิยมสวมกางเกงยีนส์ ส่วนการแต่งกายของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงสูงอายุ เมื่ออยู่บ้านมักนุ่งผ้าถุง สวมเสื้อคอกระเช้า เมื่อออกนอกบ้านยังนิยมนุ่งผ้าถุงเหมือนเดิม ส่วนเสื้อจะสวมเสื้อที่มีลักษณะที่มีคิซิกกว่าตอนอยู่บ้าน ส่วนผู้หญิงที่อายุไม่มากนัก เมื่ออยู่บ้านมักใส่กางเกงขาสั้น ขาสวมส่วน สวมเสื้อยืด เสื้อเชิ้ต และเสื้อตามสมัยนิยม เมื่อออกนอกบ้านจะสวมเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์ หรือกางเกงผ้าธรรมดา แต่เมื่อถึงงานสำคัญต่างๆ เช่น การไปวัดทำบุญในวันเทศกาล การไปงานมงคลต่างๆ ทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะแต่งกายอย่างปราณีตสวยงามกว่าปกติ โดยเฉพาะผู้หญิงนิยมนุ่งผ้าไหม สวมใส่เครื่องประดับ เช่น ทอง เงิน นาก และแต่งหน้าทาปากอย่างสวยงาม เป็นต้น

1.9.4 ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน

1) ประเพณีวันสงกรานต์ มีขึ้นในวันที่ 12-14 เมษายน ของทุกปี อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนไทย เป็นวันที่รอคอยตลอดทั้งปีของหนุ่มสาวทั้งในหมู่บ้านและที่ไปทำงานต่างถิ่น ได้ถือโอกาสพบบุตรหลาน กลับมาเยี่ยมบ้าน เพื่อรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ขนทรายเข้าวัด รดน้ำอัฐิของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูของบุตรหลานที่มีต่อพ่อแม่และบรรพบุรุษ เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว พี่น้องทุกคนจะมารวมตัวกันที่บ้านของพ่อแม่ มีการทำอาหาร ค่ำเครื่องค้ำที่มีแอลกอฮอล์เพื่อเฉลิมฉลอง หนุ่มสาวส่วนมากนิยมไปเล่นน้ำในแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย เป็นช่วงที่มีหาดทรายขึ้นอยู่ริมน้ำ หลังจากน้ำลดลงเขอะในฤดูแล้ง

2) การสู่ขวัญ ส่วนใหญ่จะทำหลังจากเพิ่งหายจากเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเชื่อว่าขวัญของผู้ป่วยหายไป เมื่อหายแล้ว จึงมีพิธีเรียกขวัญคืนมา ถ้าคนป่วยที่เจ็บป่วยเพราะอุบัติเหตุก็มีการ “ส่อนขวัญ” โดยการนำเอาสวิงไปตักเอาขวัญในบริเวณที่คนนั้นประสบอุบัติเหตุ ในพิธีดังกล่าวจะมีผู้เฒ่าผู้แก่เตรียมการ โดยมีบายศรีสู่ขวัญที่ทำมาจากใบตอง สำหรับกับข้าวคาวหวาน ไข่ กุ้ง อ้อย บุหรี่ เหล้า และสายสิญจน์ ในการทำพิธีกรรม มี “หมอสู่ขวัญ” หรือ “พ่อพรหมณ์” ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพ ศรัทธา ส่วนใหญ่เคยผ่านการบวชเรียนมาก่อน ทำการสวดและท่องบทพิธี เมื่อทำพิธีสู่ขวัญแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่จะนำค้ายสิขวามาผูกข้อมือให้กับคนป่วย เพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากจะสู่ขวัญให้คนเจ็บไข้ได้ป่วยแล้ว ยังสู่ขวัญในโอกาสที่คนได้ทำงานเช่น ได้บรรจุรับราชการครู ทหาร ตำรวจ พยาบาล หรือเดินทางไปทำงานต่างถิ่น ต่างประเทศ การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ ก็มีการสู่ขวัญเช่นกัน

3) การแต่งงาน ในอดีต ชุมชนตำบลนาหนั่ง มีความเชื่อและค่านิยมเรื่องการแต่งงาน ว่าเจ้าสาวจะต้องรักษาความบริสุทธิ์จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน และจะแต่งงานได้ต้องได้รับการยอมรับจาก

พ่อแม่ก่อน แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง โดยที่พ่อแม่ไม่ได้เป็นผู้กำหนด เพียงแต่ขอให้มีการชู้ชอกันตามประเพณีเท่านั้น เมื่อหนุ่มสาวรักชอบพอกัน พร้อมทั้งจะแต่งงานก็จะให้ผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายมาชู้ชอกและตกลงเรื่องสินสอดของหมั้น ถึงวันแต่งงานก็จะมีพิธีที่เรียบง่าย โดยในตอนเช้าทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระ บายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือ เลี้ยงข้าวปลาอาหารสำหรับแขกหรือและผู้มาช่วยงาน บ้านไหนที่มีฐานะเศรษฐกิจดี ก็จะมีงานเลี้ยงตอนกลางคืน ในระหว่างผูกข้อมือผู้แก่ผู้เฒ่าจะให้ศีลให้พรในการใช้ชีวิตคู่ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในช่วงของการส่งตัวเข้าหอ ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะมีการอบรมเจ้าสาวในการทำตัวเป็นแม่บ้านแม่เรือน การปรนนิบัติสามี ดูแลบ้านเรือน ดูแลลูก และเน้นสอนในการทำมาหากิน หลังการแต่งงาน ส่วนมากฝ่ายชายจะมาอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ในฐานะลูกเขย ซึ่งถือว่าเป็นแรงงานสำคัญของการทำไร่ ทำนา เมื่อแยกเรือนไปแล้วก็จะได้รับการแบ่งที่ดินทำกินต่อไป แต่ถ้าฝ่ายหญิงไปอยู่ที่บ้านของฝ่ายชายก็จะอยู่ในฐานะลูกสะใภ้ ที่ต้องช่วยทำงานบ้านและดูแลความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเรือนพร้อมกับใช้แรงงานในการทำนา ทำไร่ทุกอย่างเหมือนกับสามี

ในส่วนของหญิงชายที่ไปทำงานต่างถิ่น แล้วพบรักในต่างถิ่น ก็จะกลับมาชู้ชอกันตามประเพณี เมื่อแต่งงานแล้ว จึงพากันกลับไปทำงานต่อ เมื่อมีลูกก็จะส่งกลับมาให้พ่อแม่ช่วยเลี้ยงดูให้แทน ส่วนหญิงชายที่ตกลงอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาก่อนแต่งงาน ก็จะมีการแต่งงานขำขอมมาจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เมื่อพ่อแม่ยกโทษให้จึงจะกลับไปทำงานต่อ

ปัจจุบันค่านิยมในการเลือกคู่ครองของผู้หญิงเปลี่ยนไปบ้าง โดยสังเกตได้จาก การมีสามีเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งเกิดจากความต้องการมีฐานะและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยอาจจะไม่มีพื้นฐานความรักมาก่อน ดังนั้น ส่วนใหญ่พบว่ามีการอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาไปแล้ว จึงค่อยพาสามีมาแต่งงานในภายหลัง โดยผูกข้อมือและสู่ขวัญกันธรรมดา ไม่มีการสู่ขวัญตามแบบประเพณีดั้งเดิม

4) งานศพ เมื่อมีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต จะมีการไถ่ถามและมาช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องบอกกล่าว ศพที่เกิดจากการตายโหง (เสียชีวิตโดยอุบัติเหตุ) จะไม่ให้นำศพมาบำเพ็ญกุศลในบ้านของผู้ตาย แต่ให้ไปตั้งศพไว้ที่วัดเลย ส่วนศพที่ไม่ใช่การตายโหง (ป่วย ลมปัจจุบัน ฯลฯ) ญาติจะบำเพ็ญกุศลในบ้านผู้ตาย โดยจะอาบน้ำศพจนสะอาดดี จากนั้นจึงใส่เสื้อผ้ากลับด้านให้ศพ เพราะมีความเชื่อว่า ไม่ให้ศพจำทางกลับบ้านได้ แล้วจึงมัดตราสังข์ นำเหรียญบาทใส่ไว้ในปาก หลังจากนั้นเคลื่อนย้ายศพใส่ไว้ในโลงที่ประดับประดาด้วยดอกไม้และไฟกระพริบอย่างสวยงาม แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดอภิธรรม ญาติอาจตั้งศพไว้ 3-7 วัน ในระหว่างนี้จะมีญาติสนิทมิตรสหายและเพื่อนบ้านมาราบขอขมาศพ เมื่อครบกำหนดวันจึงนำไปเผาที่สถานฌาปนกิจหรือป่าช้าของหมู่บ้าน โดยมีลูกหลานของผู้ตายที่เป็นผู้ชายบวชเพื่อจูงสายสินธุ์นำขบวนศพไปยังป่าช้า ผู้มาร่วมงานจะถือมิดไปด้วย เชื่อว่าเพื่อเป็นการทำให้ผีกลัวไม่ตามกลับมา เมื่อถึงป่าช้าแล้วพระสงฆ์จะสวดศพ ญาติๆ ล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวอ่อน ทอดผ้าบังสกุล แยกที่มาร่วมงานวางดอกไม้จันทร์ หลังจากนั้นญาติจะนำ

ข้าวของเครื่องใช้ของผู้ตายที่ผู้ตายเคยใช้บ่อยหรือชอบมากขณะยังมีชีวิตอยู่มาใส่ไว้ในเตาเผา แล้วจึงเผาศพ เมื่อเสร็จแล้ว อีกประมาณ 2 วัน ญาติจึงมาเก็บกระดูกเพื่อนำไปบำเพ็ญกุศลต่อไป

ส่วนประเพณีอื่นๆ จะคล้ายกับจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน เช่น บุญบั้งไฟ บุญพะเหวด บุญเข้าพรรษา-ออกพรรษา บุญข้าวจี่ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

2. สภาพทั่วไปของโรงเรียนนาหนึ่งพัฒนาศึกษา

โรงเรียนนาหนึ่งพัฒนาศึกษา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลนาหนึ่ง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย โดยเริ่มแรกในปี พ.ศ.2536 เปิดเป็นโรงเรียนสาขาโรงเรียนชุมชนโพธิ์ชัย ชุมชนในท้องถิ่นได้มอบที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนพร้อมทั้งสร้างอาคารเรียนชั่วคราว ห้องน้ำ-ห้องส้วม ถนนลูกรัง หอกระจายข่าว และชุดเจาะน้ำบาดาล รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีแรก จำนวน 80 คน ครู-อาจารย์จำนวน 3 คน จนกระทั่งได้รับการจัดตั้งเป็นโรงเรียนนาหนึ่งพัฒนาศึกษา เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2539 ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการ จำนวน 8 โรงเรียน จาก 15 หมู่บ้านที่ตั้ง โรงเรียนนาหนึ่งพัฒนาศึกษาดังอยู่เลขที่ 267 หมู่ 1 บ้านนาหนึ่ง ตำบลนาหนึ่ง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย มีเนื้อที่ 31 ไร่ 2 งาน

อาณาเขต ทิศเหนือ จดที่สาธารณประโยชน์ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก จดที่นาชาวบ้าน

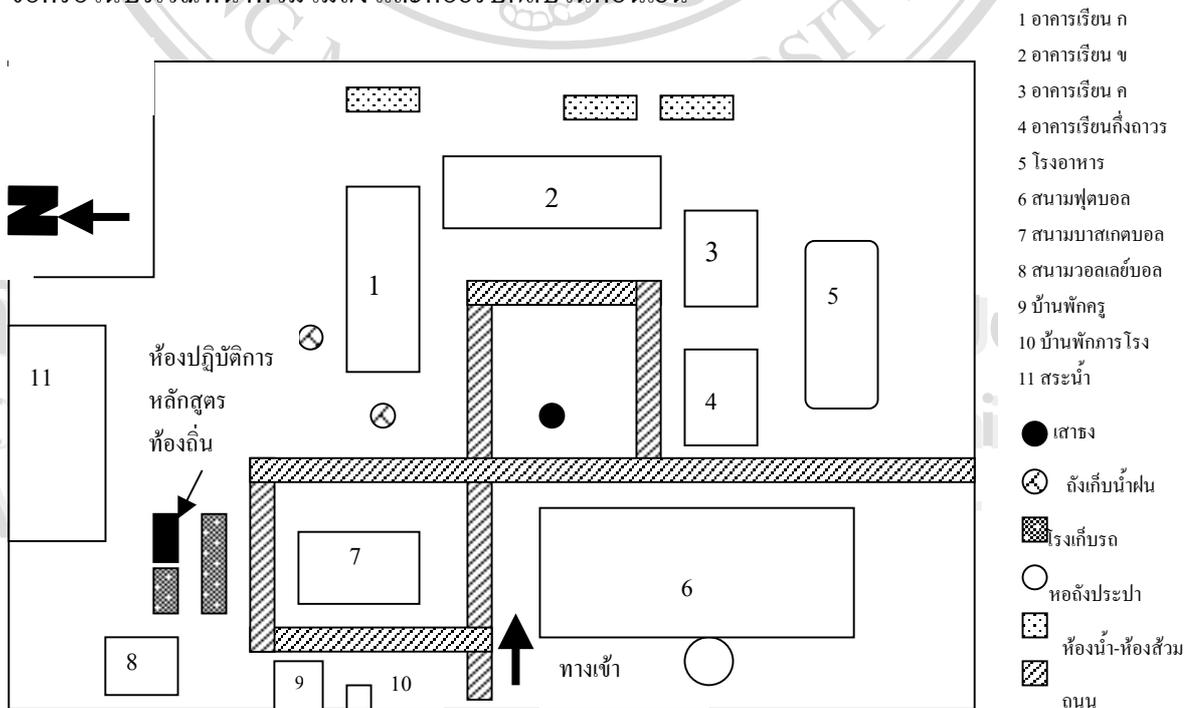
บุคลากรในปัจจุบัน มีข้าราชการครูประจำการ จำนวน 11 คน ลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่สอน จำนวน 5 คน ลูกจ้างประจำตำแหน่งนักการภารโรง จำนวน 1 คน ลูกจ้างชั่วคราวตำแหน่งนักการภารโรง จำนวน 1 คน มีนักเรียนทั้งหมด 506 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย จำนวน 221 คน นักเรียนหญิง จำนวน 285 คน ห้องเรียน จำนวน 15 ห้อง (โรงเรียนนาหนึ่งพัฒนาศึกษา, 2545, หน้า 1-7)

อาคารสถานที่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย อาคารเรียนแบบเบ็ดเสร็จ ก ข ค จำนวน 3 หลัง อาคารเรียนกึ่งถาวร จำนวน 1 หลัง โรงอาหาร จำนวน 1 หลัง โรงจอดรถ จำนวน 2 หลัง ห้องน้ำ-ห้องส้วม จำนวน 3 หลัง/18 ที่ สนามวอลเลย์บอล จำนวน 1 สนาม สนามบาสเกตบอล จำนวน 1 สนาม สนามฟุตบอล จำนวน 1 สนาม ถังประปา จำนวน 1 ชุด ถังเก็บน้ำฝน จำนวน 6 ถัง บ้านพักครู จำนวน 1 หลัง บ้านพักภารโรง จำนวน 1 หลัง เรือนรับเยี่ยม จำนวน 1 หลัง และเสาชาง จำนวน 1 ชุด

ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำนา เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวข้าว พ่อแม่ จะอพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่น ปล่อยให้บุตรอาศัยอยู่กับญาติ อาทิเช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือบางครั้งก็อยู่ตามลำพังพี่น้อง โดยมีญาติคอยดูแลอยู่ห่างๆ และเมื่อปิดเทอมทั้งภาคฤดูร้อนและช่วงเดือนตุลาคม นักเรียนบางส่วนจะเดินทางไปอยู่กับพ่อแม่ที่ไปทำงานต่างถิ่น

เพื่อช่วยเหลืองาน และหารายได้เสริมเล็กๆ น้อยๆ เมื่อเปิดเทอมใหม่ นักเรียนจึงจะเดินทางกลับมาเรียนตามปกติ เมื่อถึงฤดูทำนา พ่อแม่จึงจะกลับบ้านมาทำนา เมื่อเสร็จสิ้นฤดูการแล้ว ก็จะออกไปหางานทำต่างถิ่นเช่นนี้เรื่อยไป และมีผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนเหล่านี้จะมีฐานะค่อนข้างดีกว่าผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพทำนา

การเดินทางมาโรงเรียนของนักเรียน นักเรียนที่อยู่ในหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากโรงเรียนไกลที่สุด คือบ้านดอนเหนือ ห่างจากโรงเรียน 18 กิโลเมตร และหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ไกลลดหลั่นกันไป ในรัศมี 6-18 กิโลเมตร ส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถรับ-ส่งนักเรียน ซึ่งจะนำนักเรียนมาส่งในตอนเช้า และมารับกลับในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน แต่ก็มีนักเรียนบางส่วนที่ฐานะทางบ้านดีหน่อย (ส่วนใหญ่ผู้ปกครองไปทำงานต่างประเทศ) เดินทางมาโรงเรียนโดยรถจักรยานยนต์ ถ้ามีกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นักเรียนบางคนไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้เพราะไม่มีรถโดยสารประจำทาง จึงต้องอาศัยมากับเพื่อนที่มีรถจักรยานยนต์ หรือไม่ก็ให้ผู้ปกครองขับรถจักรยานยนต์หรือเหมารถสามล้อเครื่องมาส่ง ส่วนนักเรียนที่มีบ้านอยู่ใกล้ในเขตรัศมี 6 กิโลเมตร มักใช้วิธีการปั่นจักรยานมาโรงเรียน และยังมีบางส่วนใช้รถจักรยานยนต์ ส่วนนักเรียนที่อาศัยอยู่บ้านนาหนัง บ้านใหม่โพธิ์ชัย บ้านคำสว่าง และบ้านนาเจริญ ใช้วิธีเดินมาโรงเรียน เนื่องจากบ้านอยู่ใกล้โรงเรียน ในรัศมี 1- 1.5 กิโลเมตร แต่ในช่วงฤดูฝน น้ำท่วมสูง ถนนบางสายใช้การไม่ได้ อาทิเช่น ถนนสายบ้านดงบังเหนือ บ้านกุดเกลบ บ้านแป้น ผู้ปกครองจะพายเรือ และมีเรือท้องแบนจากทางราชการมาส่งนักเรียนขึ้นรถที่จอดรอในบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง และคอยรับกลับในตอนเย็น

แผนภาพ 4 แสดงแผนผังบริเวณ โรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในแต่ละชั้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งหมด 6 ชั้นตอนด้วยกัน ซึ่งได้ผลการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละชั้น ดังนี้

1. ผลการมีส่วนร่วมชั้นสำรวจความต้องการของชุมชน

ในการสำรวจความต้องการของชุมชน ได้ตั้งกลุ่มเป้าหมายไปที่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (การผลิตเสื่อกก) ในตำบลนาหนัง และศึกษานิเทศก์จังหวัดหนองคาย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการออกไปพบปะพูดคุยและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ทั้งในโรงเรียนและตามหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 15 หมู่บ้านในเขตตำบลนาหนังที่มีกลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่ พร้อมทั้งได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนสอบถามถึงปัญหาต่างๆ ที่ผ่านมา เพื่อจะได้ทราบความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก และอธิบายทำความเข้าใจถึงลักษณะกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการอยู่ ในการเข้าหาชุมชนนั้น เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในท้องถิ่น สามารถพูดภาษาถิ่นได้ และรับราชการครูอยู่ในโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา เป็นระยะเวลา 6 ปี จึงมีความรู้จักมักคุ้นกับชุมชนอยู่บ้าง ทำให้ได้รับการต้อนรับและความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี โดยขั้นแรกได้พบปะพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน แล้วจึงมีการบอกเล่าเชื่อมโยงไปถึงบุคคลสำคัญต่างๆ ในหมู่บ้านและในตำบลเป็นลักษณะเป็นเครือข่ายบุคคลที่คาดว่าจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ติดตามไปพบปะ พูดคุย ซักถาม และสัมภาษณ์บุคคลที่ถูกอ้างอิงถึงและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกระบวนการวิจัย (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก ฉ หน้า 210) ซึ่งได้ผลการสำรวจความต้องการของชุมชน ดังนี้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนและครู

ผู้บริหาร โรงเรียนและครูซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 5 คน ตำแหน่งผู้บริหาร จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูฝ่ายวิชาการ จำนวน 2 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 1 คน ทั้งหมดมีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 14 ปี ให้ความเห็นว่า จากการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ผ่านมา มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลายประการ อาทิเช่น ปัญหาจากเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่ต้องกระทำอย่างเคร่งครัด มีความยืดหยุ่นน้อย ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน กิจกรรมบางอย่างยังไม่สนองต่อความต้องการของผู้เรียน เนื้อหาของหลักสูตรเป็นเรื่องที่ไกลเกินตัว ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น ไม่ตรงกับความถนัด

ของนักเรียน ซึ่งทำให้บางครั้งไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยให้สถานศึกษาแต่ละแห่งได้เขียนหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาเอง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและครูเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดี เพราะโรงเรียนจะได้จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียน สามารถสนองตอบตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียนที่แท้จริงได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และยังสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน โรงเรียนนาหนังพัฒนาศึกษาเองก็มีความเหมาะสมที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ เพราะมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนตามหลักสูตรเป็นอย่างมาก มีพื้นที่กว้างขวาง มีชุมชนที่เข้มแข็งที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ ผู้เรียนจะได้เรียนจากสิ่งที่ใกล้ตัวและสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจได้ นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่นยังสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนนำไปประกอบอาชีพเสริมในระหว่างเรียนและเมื่อสำเร็จการศึกษา

เมื่อได้สอบถามถึงความเหมาะสมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก ของโรงเรียนนาหนังพัฒนาศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูเห็นว่ามีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าท้องถิ่นในเขตตำบลนาหนังนั้นมีแหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่งที่ต้นกกขึ้นมากมายเพียงพอในการนำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีผู้มีความรู้ความชำนาญในท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดความรู้ในการผลิตเสื่อกกได้ ผลผลิตที่ได้สามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริม และใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และวัสดุ-อุปกรณ์ก็หาง่าย มีอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังเห็นว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปด้วย โดยผู้บริหารโรงเรียน ต้องการสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ เป็นผู้ให้คำปรึกษา ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนคณะครูมีความยินดีที่จะให้การสนับสนุนในด้านการวางแผนพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้สอน ให้คำปรึกษา

ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูให้ความเห็นว่าสอดคล้องกันว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก นั้น ควรจะให้ทั้งครูและวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน เพราะ ครูจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านวิชาการ วิธีการสอน การวัดผล ประเมินผล ส่วนวิทยากรท้องถิ่นเป็นผู้มีความชำนาญในการปฏิบัติการผลิตเสื่อกก เมื่อร่วมกันสอนแล้วจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อันจะเกิดผลดีต่อผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรจัดทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เพราะที่โรงเรียนผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันและมีโอกาสได้ฝึกฝนเมื่ออยู่ที่บ้าน ซึ่งมีเวลาว่างมากกว่า ทั้งยังเป็นการเผยแพร่ให้ชุมชนได้เกิดความสนใจ พร้อมทั้งจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสอนและให้คำแนะนำแก่บุตรหลานของตนเอง สำหรับเนื้อหาที่ใช้สอนควรมีการสอนให้ครบวงจรการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ ความสำคัญและคุณค่าของ

เลือก ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับก การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ การจกก การซ่อมสี การทอเสื่อ การพัฒนาตลาดต่างๆ ที่แปลกใหม่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อ และการวางแผนการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากเสื่อ ผู้บริหารได้เสนอความคิดเห็นว่าต่อไปน่าจะพัฒนาตลาดเสื่อเป็นลายพญานาค เพราะถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอโพธิ์พิสัยที่มีปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค อันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีลูกไฟ ลักษณะสีแดงอมชมพู รูปร่างทรงกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร ลอยขึ้นเหนือผิวน้ำในลำน้ำโขง ประมาณ 20-30 เมตร แล้วหายไปใ้ในอากาศ ซึ่งแต่ละปีจะขึ้นนับร้อยๆ ลูก ปรากฏการณ์ธรรมชาตินี้ตรงกับวันออกพรรษาของ ทุกปี ซึ่งมีมากในเขตอำเภอโพธิ์พิสัย และอำเภอใกล้เคียง ในจังหวัดหนองคายเท่านั้น และยังไม่มีการพิสูจน์ได้ว่าเกิดขึ้นได้เพราะอะไร อันเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวอย่างล้นหลามสนใจมาชมปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งชาวโพธิ์พิสัยมีความเชื่อว่าเป็นเพราะพญานาคที่อยู่ในเมืองบาดาลจุดบั้งไฟขึ้นเพื่อถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวันออกพรรษา ดังนั้น พญานาคจึงเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวอำเภอโพธิ์พิสัย ถ้าโรงเรียนและชุมชนนาหนึ่งสามารถผลิตเสื่อจกกลวดลายพญานาคได้แล้วจะสามารถนำไปจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และยังสามารถจำหน่ายเสื่อเป็นผืนหรือเสื่อพับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ปุ่นั่งชมปรากฏการณ์ดังกล่าวอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นควรใช้เวลาในการเรียนการสอนอย่างน้อย 1 ภาคเรียน และบางครั้งอาจให้ผู้เรียนได้ศึกษากับวิทยากรท้องถิ่นในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ด้วยเพราะเป็นช่วงที่มีผู้เรียนมีเวลาว่าง แต่ครูก็ควรเข้าไปติดตามประเมินผลในหมู่บ้านด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรมีการสาธิตจากวิทยากรท้องถิ่น การปฏิบัติจริงแบบเดี่ยว การอภิปราย ชักถาม การแสดงความคิดเห็น และมีการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นด้วย ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง และการสังเกตการปฏิบัติงาน

1.2 นักเรียน

นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อทดลองใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อจก ในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวน 39 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย จำนวน 14 คน นักเรียนหญิง จำนวน 25 คน เกือบครึ่งหนึ่งพักอาศัยอยู่กับตาและยาย เนื่องจากพ่อและแม่ไปทำงานต่างถิ่น ส่วนอีกครึ่งหนึ่งพักอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ และมีบางส่วนที่อาศัยอยู่กับญาติ เช่น ปู่ ย่า ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง เป็นต้น นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.90) เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตเสื่อจกมาบ้างแล้ว ในเรื่อง การทอเสื่อลวดลายพื้นบ้าน เพราะเคยช่วยผู้ปกครองทอเมื่ออยู่ที่บ้าน ส่วนการเก็บเกี่ยวก การจกก การซ่อมสี การทอลวดลายประยุกต์ และการแปรรูป ยังไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อย เพราะส่วนมากผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่เตรียมส่วนประกอบต่างๆ ไว้ นักเรียนเพียงแต่ช่วยทอเท่านั้น ส่วนนักเรียนอีกร้อยละ 23.10 ซึ่งเป็น

นักเรียนชายทั้งหมด บอกว่ายังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทอเสื่อ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า จากอดีตที่ผ่านมา ได้นำความรู้ที่เรียนจากวิชาต่างๆ ในโรงเรียนมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันบ้าง เป็นบางวิชา เช่น วิชาเกษตรกรรมที่ได้นำความรู้มาช่วยผู้ปกครองในการทำสวน ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ วิชางานบ้าน ได้ช่วยผู้ปกครองจัดบ้านเรือน ประกอบอาหาร และแปรรูปอาหาร ส่วนบางวิชาที่ไม่ได้นำมาใช้ เพราะไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่ออก มาใช้สอนในโรงเรียน เพราะ จะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทอเสื่ออกหลายอย่างๆ เพิ่มมากขึ้น สามารถนำความรู้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น นำไปประกอบอาชีพเป็นรายได้เสริม และสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไปได้ โดยนักเรียนต้องการให้ครูกับวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน เพราะ จะได้ปรึกษาหารือกัน ทำให้การสอนได้รายละเอียดเพิ่มมากขึ้นเพราะมีคนช่วยดูแลหลายฝ่าย เมื่อนักเรียนสงสัยจะได้สอบถามอย่างทั่วถึง และวิทยากรท้องถิ่นเป็นคนในท้องถิ่นที่นักเรียนรู้จักมักคุ้นมาก่อนแล้ว จะได้ช่วยอธิบายและสาธิตได้เข้าใจง่าย เมื่อกลับไปบ้านก็จะสามารถสอบถามได้อีกทางหนึ่ง และควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งที่บ้านและโรงเรียน โดยให้เหตุผลว่า จะได้มีเวลาเพิ่มที่ในการฝึกปฏิบัติ เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทั้งที่บ้านและโรงเรียนก็มีความสะดวกทั้งสองฝ่าย ที่โรงเรียนได้สอนความรู้ ส่วนที่บ้านได้นำไปฝึกปฏิบัติได้ ซึ่งจะทำให้การทำงานมีความต่อเนื่องกัน และสามารถฝึกปฏิบัติได้ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ได้ แต่ยังมีนักเรียนส่วนหนึ่งที่บอกว่าวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ต้องช่วยเหลืองานผู้ปกครอง ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเริ่มตั้งแต่เรื่องความสำคัญและคุณค่าของกก ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกก การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ การจักกก การข้อมเสื่อ การทอเสื่อหลายอย่างๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการวางแผนการตลาด โดยใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 3 เดือน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการสาธิตจากวิทยากรท้องถิ่น การปฏิบัติจริงแบบกลุ่ม การปฏิบัติจริงแบบเดี่ยว การอภิปรายซักถาม และการเข้ากลุ่มแสดงความคิดเห็น ส่วนการประเมินการเรียนรู้ควรเน้นการประเมินตามสภาพจริงและการสังเกตการปฏิบัติงาน โดยให้ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น เพื่อน และตัวนักเรียนเองเป็นผู้ประเมิน ไม่สะดวกให้ผู้ปกครองประเมิน เพราะส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับตายายซึ่งอายุมากแล้ว จึงคิดว่าผู้ปกครองจะไม่สามารถประเมินได้สอดคล้องกับความเป็นจริง

1.3 ผู้ปกครองนักเรียน

ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 ซึ่ง มีจำนวนทั้งหมด 39 คน แบ่งเป็นชาย 3 คน หญิง 36 คน อายุเฉลี่ย 48 ปี มีความสัมพันธ์กับนักเรียนเกือบครึ่งเป็นชาย อีกครึ่งหนึ่งเป็นมารดา นอกนั้นเป็น ปู่ ย่า ลุง ป้า น้า อา การศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมาคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่

มีอาชีพทำนา มีประสบการณ์เกี่ยวกับเลี้ยงลูก เลี้ยง 19 ปี ในเรื่อง การเก็บเกี่ยว การทอเสื่อ และใช้เสื่อ ยังไม่ค่อยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกกก และการขาย ได้แสดงความคิดเห็นว่า จากอดีตที่ผ่านมา บุตรหลานได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันบ้างใน บางเรื่อง แต่ยังไม่ค่อยเห็นชัดเจนนัก หลักสูตรที่บุตรหลานเรียนจากโรงเรียนมีความเหมาะสมและ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นบ้างในบางวิชา เช่น วิชาเกษตรกรรม วิชางานบ้าน ส่วนวิชา อื่นไม่เห็นชัดเจน

ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การผลิตเสื่อกก มาใช้สอน ในโรงเรียน โดยให้เหตุผลว่า เป็นการเสริมความรู้ให้กับนักเรียน ซึ่งส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ในการ ทอบ้างแล้ว แต่ยังไม่ชำนาญ ไม่สามารถคิดลวดลายเป็นของตนเองได้ ส่วนใหญ่จะทอลวดลายตามที่ ผู้ปกครองบอกมากกว่า ถ้ามีการเรียนการสอนก็จะทำให้บุตรหลานของตนเองได้คิดลวดลายเป็นและ จะได้ลวดลายที่หลากหลาย อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาฝีมือเพื่อทอจำหน่ายเป็นรายได้เสริม อีกทั้ง ยังจะสามารถนำความรู้กลับมาสอนผู้ปกครองได้อีกทางหนึ่ง และจะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สามารถสืบทอดความรู้ต่อไปได้อีกอย่างยั่งยืน อีกประการ หนึ่ง การทอเสื่อไม่ต้องลงทุนมาก เพราะมีกกอยู่แล้วตามแหล่งน้ำธรรมชาติ โครงกึ่งในบ้านต่างๆ ก็มี กันเป็นส่วนมาก จึงไม่เปลืองค่าใช้จ่าย แต่ยังมีผู้ปกครองบางคนเป็นห่วงว่านักเรียนชายซึ่งเป็นบุตร หลานของตนจะทำกิจกรรมนี้ไม่ได้ เพราะไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน และคิดว่า การทอเสื่อ น่าจะ เป็นกิจกรรมของผู้หญิงมากกว่าแต่ก็ยินดีให้นักเรียนได้ร่วมฝึกตามหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และผู้ปกครองยินดีสนับสนุนในการไปร่วมเก็บเกี่ยวกก บริจาควัสดุ-อุปกรณ์ และเครื่องมือในการ ผลิตเสื่อกก ไม่สะดวกในการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ เนื่องจากฐานะยากจน และการประเมินผล การเรียนรู้ เพราะไม่แน่ใจว่าจะทำได้ดี ควรเป็นหน้าที่ของครูและวิทยากรท้องถิ่นมากกว่า โดยต้องการ ให้ครูและวิทยากรท้องถิ่นได้ร่วมกันสอน เพราะ หลายๆ คนจะได้ร่วมกันในการระดมความคิด ซึ่งจะ ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานของตนให้มีความรู้ มากขึ้น ครูอาจจะสอนในเชิงวิชาการ ส่วนวิทยากรท้องถิ่นอาจจะสอนในปฏิบัติ ผู้ปกครองเชื่อว่า ครูสามารถควบคุมดูแลพฤติกรรมของนักเรียนได้ดีกว่าวิทยากรท้องถิ่น เพราะวิทยากรท้องถิ่นเป็นคน ในหมู่บ้านที่คุ้นเคยกันกับนักเรียน จะทำให้นักเรียน ไม่เกรงใจ และไม่เชื่อฟังวิทยากรท้องถิ่นเท่ากับครู การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถจัดทำได้ทั้งที่บ้านและ โรงเรียนเพราะที่บ้าน สะดวกเรื่องเวลา นักเรียนจะได้ใช้เวลาว่างในวันเสาร์-อาทิตย์ในการฝึกปฏิบัติได้ ส่วนที่โรงเรียน นักเรียน จะได้มีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูและวิทยากรท้องถิ่น และได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ อัน จะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนควรเริ่มตั้งแต่เรื่องความสำคัญและคุณค่าของก ก ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับก การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ การจักก การย้อมสี การทอเสื่อลวดลายต่างๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการวางแผนการตลาด โดยใช้เวลาทั้งหมดในการเรียนการสอนประมาณ 3-4 เดือน

1.4 ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กำนันตำบลนาหนัง จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 10 คน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง จำนวน 1 คน ประธานกลุ่มแม่บ้านหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 9 คน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 1 คน ผู้นำกลุ่มเกษตรกร จำนวน 1 คน ต่างให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความต้องการให้โรงเรียนได้นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก มาสอนในโรงเรียน เพราะ เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะทำให้บุตรหลานในหมู่บ้านได้มีการผลิตเสื่อกกและพัฒนาลวดลายใหม่ๆ สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพได้ และสอดคล้องกับ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาลที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ผู้นำชุมชนทั้งหมดยินดีจะให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ โดยเฉพาะประธานองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง ได้นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมขององค์การฯ เพื่อขอจัดสรรงบประมาณมาช่วยสนับสนุนอีกทางหนึ่ง แต่เนื่องจากได้สิ้นปีงบประมาณไปแล้ว จึงรับปากว่าจะเลื่อนไปเสนอในปีงบประมาณหน้า นอกจากนี้ยังยินดีจะช่วยเหลือสนับสนุน ด้านวัสดุ-อุปกรณ์ และเครื่องมือในการผลิตเสื่อกก และต้องการให้ครูกับวิทยากรท้องถิ่น ได้ร่วมมือกันสอนบุตรหลาน เพื่อจะได้มีความรู้ที่หลากหลาย โดยจัดการเรียนการสอนได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียน โดยให้เหตุผลว่าการฝึกปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนจะได้มีโอกาสช่วยติดตามผล และดูแลการปฏิบัติงานของนักเรียน เพราะมีความสะดวก ไม่ต้องเดินทางไกล ส่วนที่โรงเรียนจะได้มีการฝึกปฏิบัติที่พร้อมเพรียงกันทั้งชั้นเรียน แล้วนำความรู้มาฝึกปฏิบัติต่อที่บ้าน และในการจัดกิจกรรมการวันเสาร์-อาทิตย์ ก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะนักเรียนจะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ แต่อาจจะมีปัญหาบ้างหากบางครั้งผู้ปกครองก็มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานบุตรหลานในวันหยุด ให้ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ดี และพร้อมที่จะช่วยประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนในหลักสูตรท้องถิ่นนี้ให้กับบุคคลอื่นได้รับทราบต่อไป

1.5 ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น(การผลิตเสื่อกก)

ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตเสื่อกกได้เป็นอย่างดี และต้องอาศัยอยู่ในเขตตำบลนาหนัง เพื่อจะได้สะดวกในการทำกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยสืบเสาะหาคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน จนกระทั่งเกิดการสร้างเครือข่ายบอกต่อๆ กันไป จากผู้รู้ด้วยกันเอง โดยผู้วิจัยได้ชักนำผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชั้นตอนนี้มาร่วม

เป็นวิทยากรท้องถิ่นประจำโรงเรียนต่อไป ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำการซักถามและพูดคุยด้วย มีทั้งหมด 13 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด อายุเฉลี่ย 44 ปี มีประสบการณ์ในการผลิตเสื่อกกเป็นเวลาเฉลี่ย 26 ปี โดยถนัดในเรื่อง การเก็บเกี่ยวกก การจักกก การข้อมลิ การทอเสื่อลอยพื้นบ้าน ส่วนลอยเสื่อมีความสามารถบ้างเป็นบางคน ในด้านการศึกษาชั้น ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีบางส่วนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านการประกอบอาชีพ ทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา เมื่อมีเวลาว่างจากการทำนาจะจักสานเพื่อจำหน่ายและใช้ในครัวเรือน ได้แก่ การสานแข่งปลา การทอเสื่อ การทอผ้า สานกระติบข้าว นอกจากนี้ บางส่วนยังมีการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้จำหน่ายอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้นำความรู้เรื่อง การผลิตเสื่อกกมาใช้สอนใน โรงเรียน เพราะ อยากให้บุตรหลานในท้องถิ่นของตนเองได้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการผลิตเสื่อกก มีการพัฒนาเสื่อที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อันเป็นการส่งเสริมการประกอบรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง และยังเป็นการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สืบทอดต่อกันไป โดยให้มีครูและวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน อันเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และได้สอนบุตรหลานให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยกัน ถ้ามีปัญหาจะได้แก้ปัญหาด้วยกัน โดยผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความยินดีให้การสนับสนุนในเรื่อง วิชาวัสดุ-อุปกรณ์ เป็นผู้สอน และประเมินผล รวมทั้งสามารถให้ความร่วมมือในการวางแผนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ และยินดีที่จะร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นของโรงเรียน โดยสามารถดำเนินการสอนได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เพราะเห็นว่าสะดวกทั้งสองฝ่าย เนื้อหาในการสอนนั้นควรมีให้ครบวงจรเลย ตั้งแต่ความสำคัญและคุณค่าของกก ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกก การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ การจักกก การข้อมลิ การทอเสื่อลอยต่างๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการวางแผนการตลาด โดยใช้เวลาทั้งหมดในการเรียนการสอนประมาณ 4 เดือน และสามารถจัดกิจกรรมได้ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพราะนักเรียนมีเวลาว่างเยอะ จะได้ฝึกปฏิบัติให้ชำนาญ ส่วนการประเมินการเรียนรู้นั้นควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง การสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียน และสามารถเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการสาธิตจากวิทยากรท้องถิ่น การปฏิบัติจริงทั้งเดี่ยวและกลุ่ม การเข้ากลุ่มแสดงความคิดเห็น

1.6 ศึกษาพิเศษ

ศึกษาพิเศษซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ศึกษาพิเศษจังหวัดหนองคาย ซึ่งมีเพียง 1 คน มีประสบการณ์ในการเป็นศึกษาพิเศษ เป็นเวลา 10 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดหนองคาย และเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสื่อกกบ้างในสมัยเป็นเด็ก เพราะเคยช่วยเหลือผู้ปกครองในการเก็บเกี่ยวกกและทอเสื่อกก ได้ให้ความคิดเห็นว่า จากการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีปัญหาของการจัดการเรียนการสอนมาก เพราะหลักสูตรไม่ชัดเจน ไม่เน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูยึดหลักสูตรแกนกลางมากเกินไป ยังไม่มีการทำวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมากนัก และจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การจัดการเรียนการสอนควรเน้นหลักสูตรท้องถิ่นให้ควบคู่ไปกับหลักสูตรแกนกลาง ควรมีการบูรณาการแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน เน้นการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยงคอยสนับสนุน เชื่อมโยงชุมชน มีการประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ประสบการณ์จริง เข้ามาสู่การเรียนการสอนอย่างกลมกลืน ไม่แปลกแยก โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในส่วนของโรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษาก็มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีทรัพยากรเพียงพอ สามารถจัดทำเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนได้ โดยศึกษานิเทศก์ยินดีให้การสนับสนุนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการผลิตสื่ออก ในด้าน การวางแผนพัฒนาหลักสูตร งบประมาณ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ประเมินผลการดำเนินงาน และนิเทศ กำกับ ติดตามผล ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นควรให้ครูและวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน เพราะจะทำให้ทุกคนเกิดความรู้ถึงความเป็นเจ้าของหลักสูตรร่วมกัน จะได้มีการระดมความคิดในการพัฒนาหลักสูตรให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ส่วนสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถกระทำได้ที่ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เพราะแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ โรงเรียนอาจสอนโดยเน้นทฤษฎีและหลักปฏิบัติ ส่วนที่บ้านอาจเน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญโดยใช้เวลาวางหลังเลิกเรียนและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเริ่ม ตั้งแต่การสร้าง ความตระหนักให้เห็นความสำคัญ คุณค่าของกกและประโยชน์ของกก ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกก การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ การเก็บเกี่ยวกก การจักกก การขี้อมสี การทอเสื้อลวดลายต่างๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการวางแผนการตลาด โดยใช้เวลาทั้งหมด 1 ภาคเรียน การจัดกิจกรรม การเรียน การสอนควรเน้นการสาธิตจากวิทยากรท้องถิ่น การปฏิบัติจริงแบบกลุ่ม การอภิปรายซักถาม และการเข้ากลุ่มแสดงความคิดเห็น ส่วนการประเมินการเรียนรู้ควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง และการสังเกตการปฏิบัติงาน

2. ผลการมีส่วนร่วมขึ้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เบื้องต้นผู้วิจัยได้นำวาระเข้าสู่การประชุมประจำเดือนของคณะครูในโรงเรียน ทั้งหมดจำนวน 16 คน เพื่อระดมความเห็นในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยเน้นไปที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการ เพราะมีความจำเป็นในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

รวมถึงการกำหนดเวลาเรียนและคาบเรียนของนักเรียน ซึ่งผลการประชุม คณะครูเสนอความคิดเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยเสนอให้นำกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง กลุ่มแม่บ้าน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น(การผลิตเสื่อกก) และผู้ปกครองนักเรียนเข้ามาร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ส่วนคณะครูมีความยินดีช่วยเหลือในการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและประเมินผล (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก ฉ หน้า 210)

หลังจากดำเนินการประชุมคณะครูเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรม การประชุม ผู้ปกครองนักเรียนขึ้น เพื่อรายงานผลการดำเนินงานกิจการของโรงเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา ในโอกาสนี้ผู้วิจัยจึงนัดหมาย ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น(การผลิตเสื่อกก) ผู้ปกครองนักเรียน และศึกษานิเทศก์ ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ไว้ในขั้นต้นสำรวจความต้องการของชุมชน เข้าร่วมประชุมด้วยกัน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวน 200 คน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้เกริ่นนำและทำความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมประชุม รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา สุดท้ายได้นำเสนอถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก โดยถือว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นอีกนโยบายหนึ่งของโรงเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้แจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย และสรุปผลการประชุมของคณะครูให้ผู้ร่วมประชุมทราบว่า ทางโรงเรียนเห็นควรให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งที่ประชุมก็เห็นด้วยจึงมีมติให้คัดเลือกบุคคลที่มาร่วมประชุมในครั้งนี้เพื่อแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรฝ่ายต่างๆ ซึ่งผลการแต่งตั้ง ได้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้ คณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน 10 คน คณะกรรมการฝ่ายวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 14 คน คณะกรรมการฝ่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 13 คน คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร จำนวน 11 คน คณะกรรมการฝ่ายประเมินผล จำนวน 40 คน วิทยากรท้องถิ่น ประจำโรงเรียน จำนวน 16 คน วิทยากรท้องถิ่นประจำหมู่บ้าน จำนวน 25 คน และคณะกรรมการฝ่ายนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร จำนวน 15 คน (ดังรายละเอียด ในภาคผนวก จ หน้า 199-208) ในระหว่างการคัดเลือก ได้มีการชี้แจงหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจบทบาทและหน้าที่อย่างชัดเจน จนทุกคนรับทราบและเข้าใจเป็นอย่างดี หลังจากนั้นโรงเรียนได้ปรึกษาหารือในเรื่องอื่นๆ จนกระทั่งปิดประชุม ในโอกาสต่อมา ผู้วิจัยได้นัดหมายให้คณะกรรมการฝ่ายวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 14 คน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อร่วมวางแผนกำหนดรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตร ซึ่งมีผู้มาร่วมประชุม จำนวน 11 คน ซึ่งทุกคนต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก ฉ หน้า 211) ได้มีการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเป็นแนวทางให้หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวทางที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ นอกจากนั้นยังได้นำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่ม

สาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งโรงเรียนกำลังพัฒนาขึ้นแต่ยังไม่สมบูรณ์ มาเป็นแนวทางเทียบเคียงอีกทางหนึ่ง โดยคณะกรรมการฝ่ายวางแผนหลักสูตรท้องถิ่นได้กำหนดโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นไว้คร่าวๆ ว่า ควรจะประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้รายปี กำหนดเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล การเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

3. ผลการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลังจากคณะกรรมการฝ่ายวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น ได้วางแผนและกำหนดโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นไว้คร่าวๆ แล้ว ผู้วิจัยได้นัดหมายให้คณะกรรมการฝ่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 13 คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากการประชุมในชั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อนำผลการประชุมของคณะกรรมการฝ่ายวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น ที่กำหนดโครงร่างหลักสูตรคร่าวๆ อันประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้รายปี กำหนดเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล การเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โดยระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อเขียนรายละเอียดต่างๆ ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ และปรับให้สอดคล้องตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในการดำเนินการนั้น ได้นัดหมายคณะกรรมการเพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนนาหนังพัฒนศึกษา จำนวน 3 ครั้ง ในช่วงตอนกลางวัน มีจำนวนผู้เข้าร่วมเขียนหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ครั้งแรก จำนวน 11 คน ครั้งที่ 2 จำนวน 10 คน และครั้งที่ 3 จำนวน 8 คน ซึ่งทุกคนที่มาในแต่ละครั้งต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนกระทั่งได้รายละเอียดของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ยังไม่สมบูรณ์มากนัก จะเห็นว่าในแต่ละครั้งนี้นัดหมาย จำนวนคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มาร่วมมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และอยู่ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว จึงไม่สะดวกในการเดินทางมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในตอนกลางวัน ได้มากนัก ดังนั้น ทุกคนจึงตกลงกันที่จะกำหนดเวลาและสถานที่ใหม่เพื่อจะได้เขียนหลักสูตรท้องถิ่นให้สมบูรณ์ โดยเปลี่ยนเวลาเป็นช่วงเย็น หลังจากเสร็จภารกิจการเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงกลางวันแล้ว ให้ไปรวมตัวกันที่บ้านของกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นท่านหนึ่งในหมู่บ้านนาหนัง เพื่อจะได้มีความสะดวกมากขึ้นเนื่องจากมีเวลาว่างจากภารกิจแล้ว และอยู่ใกล้บ้าน (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 212) ซึ่งหลังจากมีการกำหนดเวลาและสถานที่ใหม่แล้ว คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีจำนวนที่มาร่วม จำนวน 11 คน และมาครบทุกครั้งที่มีการนัดหมาย ในระหว่างการเขียนหลักสูตรและ

แผนการจัดการเรียนรู้ ได้มีการซักถาม พูดคุย เพื่อปรับแก้เป็นระยะๆ ตามแต่ความเหมาะสม โดยดำเนินการเช่นนี้อยู่ประมาณ 3-4 สัปดาห์ จึงได้โครงร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ จากนั้นนำไปให้คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ได้ตรวจสอบ ปรับปรุงและแก้ไข จนได้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้รายปี กำหนดเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน (ดังรายละเอียด ในภาคผนวก ง หน้า 162-198) ซึ่งสาระของหลักสูตร ได้เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกปฏิบัติจริง การสาธิต โดยมีครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ได้เน้นการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้รูบริคส์ โดยการกำหนดคะแนน ระดับคุณภาพงานและเกณฑ์ในการผ่าน ซึ่งเปิดโอกาสให้ตัวนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนได้เป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกับครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

4. ผลการมีส่วนร่วมชั้นนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้

ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ ได้มีการประสานงานกับฝ่ายวิชาการ เพื่อจัดคาบเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 ซึ่งเดิมเรียนวิชาเกษตร เรื่อง การปลูกพืชผัก โดยใช้ช่วงคาบเรียนดังกล่าวมาทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากวิชาเกษตรอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกับหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยในหนึ่งสัปดาห์ใช้เวลาสอน 4 ชั่วโมง ในเบื้องต้นมีการประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการฝ่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้ระยะเวลา 3 เดือน และมอบหมายความรับผิดชอบการสอนให้กับครูผู้สอน จำนวน 1 คน วิทยากรท้องถิ่น จำนวน 10 คน โดยสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันสอนตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน หลังจากนั้นได้กำหนดวัน เวลา สถานที่ และเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเขียนเป็นปฏิทินปฏิบัติงานออกมา ซึ่งพอเขียนเสร็จก็ตรงกับช่วงที่วิทยากรท้องถิ่นเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว จึงมีเวลาว่างมากขึ้น มีการตกลงกันใหม่ว่าจะไม่แบ่งสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันสอนตามที่ตกลงกันไว้ เบื้องต้น แต่จะมาร่วมกันสอนให้ครบทุกคนทุกคาบสอนตามที่กำหนดไว้ในปฏิทิน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้มอบปฏิทินปฏิบัติงาน พร้อมกับแจ้งให้ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนทราบ และจัดส่งปฏิทินการปฏิบัติงานให้กับ ผู้บริหาร ครูฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการประเมินผล เพื่อจะได้บันทึก กำกับ และติดตามการดำเนินงาน ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ในปฏิทิน

ปฏิบัติงาน ซึ่งได้กำหนดเวลาและกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นให้ครอบคลุม
แผนการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน ดังตาราง 3

ตาราง 3 การกำหนดเนื้อหาตามแผนการจัดการเรียนรู้

สัปดาห์ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	จำนวน แผนการจัด การเรียนรู้	สถานที่ในการ จัดกิจกรรม
1-2	ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์ ของกก	6	1	ห้องเรียน/ชุมชน
2-3	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกก	6	1	ห้องเรียน/ชุมชน
4-5	การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือ	8	1	ห้องปฏิบัติการ
6-7	การเก็บเกี่ยว การจักกก	8	1	แหล่งนำธรรมชาติ
8	การข้อมสีกก	4	1	ห้องปฏิบัติการ
9-13	ขั้นตอนการทอเสื่อ	20	2	ห้องปฏิบัติการ
14-17	การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก	16	1	ห้องปฏิบัติการ/ชุมชน
18-19	การวางแผนการตลาดและ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกก	8	1	ห้องเรียน
20	การแสดงผลการผลงาน ผลิตภัณฑ์จากกก	4	1	ห้องโสตทัศนศึกษา
	รวม	80	10	

ซึ่งได้ผลการมีส่วนร่วมและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์ของกก

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ใช้ห้องเรียนปกติ โดยมีครูผู้สอน และ
วิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน เน้นให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก ก
หน้า 214) มอบหมายให้วิทยากรท้องถิ่นเข้าประจำแต่ละกลุ่ม เพื่อให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่นัก
เรียน นอกจากนั้นยังได้มอบหมายให้นักเรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า
และประโยชน์ของกก จากผู้ปกครองนักเรียนและผู้มีความรู้ในหมู่บ้านของตนเองมาล่วงหน้า แล้วนำ
เสนอผลงานหน้าชั้นเรียน โดยให้นักเรียน ครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่น เป็นผู้ประเมินผลงานตาม

รูปรีคส์ที่กำหนดไว้ โดยมีผู้วิจัยคอยสังเกตพฤติกรรมทั้งนักเรียน ครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่น ผลปรากฏว่าทั้งหมดต่างมีความตั้งใจ และให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ในส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น พบว่า มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในรอบแรกไม่ถึงร้อยละ 50 เนื่องจากนักเรียนยังไม่เคยชินกับการศึกษาค้นคว้าความรู้จากชุมชน การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม และยังไม่มีการมอบหมายหน้าที่ให้กับสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจน ครูผู้สอนจึงอธิบายและทำความเข้าใจกับนักเรียนอีกครั้ง และให้กลับไปแก้ไขปรับปรุงงานและนำเสนอผลงานของกลุ่มใหม่ในรอบที่สอง ซึ่งผลปรากฏว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคน

4.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกก

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ห้องเรียนปกติ โดยมีครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน เน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยการระดมความคิดเห็นและมอบหมายให้นักเรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกกที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองจากผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ในหมู่บ้านของตนเอง และสำรวจทรัพยากรต้นกกจากแหล่งน้ำธรรมชาติในหมู่บ้านของตนเอง มาล่วงหน้า ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยมีใบความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาอีกทางหนึ่ง แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน โดยมีวิทยากรท้องถิ่นให้คำแนะนำเพิ่มเติม ในกิจกรรมนี้ครูผู้สอนได้นำเพลงเข้ามาประกอบในการคัดเลือกกลุ่มที่จะขึ้นนำเสนอผลงานก่อน ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ผู้เรียนมีความตั้งใจ กระตือรือร้นให้ความร่วมมือดีขึ้น ผลงานที่นำเสนอมีความชัดเจน นักเรียนแต่ละกลุ่มมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น และบรรยากาศการเรียนการสอนมีการผ่อนคลายมากกว่ากิจกรรมการสอนในครั้งแรก ส่วนครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่นก็ให้ความร่วมมือ และถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี สำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น ได้ให้นักเรียน ครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่นเป็นผู้ประเมินตามรูปรีคส์ที่กำหนดไว้ ผลปรากฏว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80 ที่สามารถบอกชนิดของกกที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองได้ครบ และสามารถเขียนแผนที่ความคิดเกี่ยวกับกกได้ ส่วนนักเรียนที่ยังไม่ผ่านนั้น เนื่องจากไม่ช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม เพราะงานที่มอบหมายให้ทำในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นักเรียนต้องช่วยเหลืองานครอบครัว เช่น การเลี้ยงวัว ปลูกพืช เลี้ยงน้อง จึงไม่สามารถร่วมงานกับเพื่อนในกลุ่มได้ ซึ่งครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นก็ได้มอบหมายเป็นงานเดี่ยวให้กลับไปทำเรื่องเดิมอีกรอบ แต่ลดปริมาณงานลง โดยให้คำแนะนำว่า นักเรียนควรศึกษาในเวลาช่วงตอนเย็นหรือเมื่อว่างจากงานในครอบครัว แล้วนักเรียนได้กลับมานำเสนอในรอบที่สอง จนกระทั่งผ่านเกณฑ์ครบทุกคน

4.3 การเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือ

ในการจัดกิจกรรมนี้ ได้มีการเตรียมการให้พร้อมก่อนล่วงหน้าก่อนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการระดมวัสดุ-อุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น มีด เคียว ป้อน้ำ

สีเขียว เส้นเอ็น เชือก โครงกึ่ง ฝีม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อจัด
 ทำเป็นห้องปฏิบัติการการผลิตเสื้อกในโรงเรียน โดยรับบริจาคจากผู้ปกครองนักเรียน วิทยากร
 ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือในการร่วมบริจาคเป็นอย่างดี (ดังภาพประกอบ ใน
 ภาคผนวก จ หน้า 213) แต่ยังไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน โดยเฉพาะโครงกึ่งที่
 ต้องเตรียมไว้ให้พร้อม เพราะต้องใช้ไม้ขนาดใหญ่พอสมควร ในเบื้องต้น สามารถรวบรวมโครงกึ่งที่ได้
 จากการบริจาค จำนวน 4 ชุด ซึ่งถือว่าได้มีจำนวนน้อยมาก ผู้วิจัย ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และ
 ชุมชน จึงได้ร่วมกัน جستจกลงกันที่จะไปเสาะหาไม้เพื่อจัดทำโครงกึ่งเพิ่มเติม จากป่าช้าบ้านกุดเกลบ
 ซึ่งมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น ชาวบ้านโค่นต้นไม้เพื่อเลื่อยเนื้อไม้มาทำกุฏิพระ จึงเหลือปลักไม้ที่มีขนาด
 ใหญ่ จำนวนมากพอสมควร จึงได้คัดเลือกและขนปลักไม้มาประกอบเป็นโครงกึ่ง ได้เพิ่มอีก 2 ชุด รวม
 กับโครงกึ่งเดิม จึงได้ทั้งหมด 6 ชุด ส่วนสถานที่ที่ใช้ทำเป็นห้องปฏิบัติการนั้น ทางโรงเรียนได้แบ่ง
 พื้นที่ของโรงจอดรถ ซึ่งมีเฉพาะเสาและหลังคามุงสังกะสี ไม่มีผนังกัน จึงเป็นบริเวณที่โล่งแจ้ง ครู
 ผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น ได้นำนักเรียนมาปรับบริเวณดังกล่าวให้เป็นห้องปฏิบัติการหลักสูตร
 ท้องถิ่น ซึ่งเมื่อนำโครงกึ่งทั้ง 6 ชุด มาวางก็ได้เต็มห้องพอดี พอถึงคาบเรียนที่นักเรียนต้องเรียนตาม
 กิจกรรมนี้ มีครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น ได้นำ นักเรียนมาเรียนที่ห้องปฏิบัติการหลักสูตรท้องถิ่นที่
 เตรียมไว้ เน้นการจัดกิจกรรมกลุ่ม ให้นักเรียนได้ร่วมกันอธิบายถึงวัสดุ-อุปกรณ์ และเครื่องมือในการ
 เกี่ยวเกี่ยว การจักก ก การข้อมสี และการทอเสื้อ พร้อมกับนำวัสดุ-อุปกรณ์จริง มาแสดงให้เพื่อนดู และ
 สาธิตการใช้อุปกรณ์ โดยเน้นถึงเรื่องความปลอดภัยด้วย ซึ่งมีครูผู้สอนและมีวิทยากรท้องถิ่นประจำ
 กลุ่มคอยให้คำแนะนำเพิ่มเติม รวมทั้งร่วมกับนักเรียนประเมินผลตามรูบรีคส์ที่กำหนดไว้ ผลปรากฏ
 ว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 ส่วนที่ยังไม่ผ่าน เนื่องจากมีการหยอกล้อกัน โดยไม่คำนึงถึงความ
 ปลอดภัยของการใช้วัสดุ-อุปกรณ์ที่มีคม มีอาการเงินอายุในการสาธิตการใช้วัสดุ-อุปกรณ์ ให้เพื่อนดู
 หน้าชั้นเรียน พร้อมกับบรรยายได้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และมีอยู่ 2 คนที่ขาดเรียนโดยไม่
 ทราบสาเหตุ (ภายหลังนักเรียนสองคนนี้ออกกลางคัน ผู้วิจัยได้ออกติดตาม พบว่า นักเรียนทั้งสองได้
 เดินทางไปหาพ่อและแม่ที่ไปทำงานต่างถิ่น) ซึ่งครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นได้แนะนำผู้ไม่ผ่าน
 เกณฑ์ พร้อมกับให้ปรับปรุงงานอีกรอบหนึ่ง จนผ่านเกณฑ์ครบทุกคน

4.4 การเกี่ยวข้อง การจักก

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักเรียนออกกลางคัน 2 คน เป็นนักเรียน
 หญิง 1 คน และนักเรียนชาย 1 คน ดังที่กล่าวไว้แล้วใน ข้อ 4.3 ทำให้เดิมมีนักเรียนทั้งห้อง 39 คน
 ลดลงเหลือ 37 คน ในการจัดกิจกรรมได้กำหนดไว้ให้ดำเนินการในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และฝึก
 ปฏิบัตินอกระบบที่ เพราะในการเกี่ยวข้องและจักกนั้น จำเป็นต้องนำนักเรียนฝึกปฏิบัติตามสถานที่
 จริงที่มีแหล่งต้นกกขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กกที่บ้านปลูกขึ้นเอง (กกกลม) โดยได้รับ

การบริจาคจากชาวบ้านและผู้ปกครองนักเรียนที่ปลูกกก 2) กกที่ขึ้นเองตามแหล่งน้ำธรรมชาติ (กกสามเหลี่ยม) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในแหล่งน้ำธรรมชาติของตำบลนาหนัง เช่น หนองเทา หนองโคม หนองอีเลิง หนองบ้านดงบังเหนือ หนองบ้านก่องขันธุ์ เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมเก็บเกี่ยวและจักกกได้แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ตามโซนหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันเป็นกลุ่มเดียวกัน และจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอน 2 รอบ โดยรอบแรก เป็น นักเรียนกลุ่มที่ 1 จำนวน 18 คน ผู้วิจัยได้นัดหมายนักเรียน ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านเดียวกับนักเรียนที่สนใจจะร่วมกันไปเก็บเกี่ยวกกที่ชาวบ้านปลูกขึ้นเอง ในพื้นที่บ้านนาหนัง บ้านคำแสน และบ้านก่องขันธุ์ ในวันเสาร์ โดยทุกคนได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยวและจักกกไปด้วย ได้แก่ มีด เดียว มีดจักกก และดอกสำหรับมัดกก พร้อมทั้งห่อข้าวเพื่อไปรับประทานกลางวันร่วมกันด้วย เพราะต้องเก็บเกี่ยวและจักกกทั้งวัน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้มีการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยมีวิทยากรท้องถิ่นสาธิตวิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยวกกที่ถูกต้องและปลอดภัย พร้อมทั้งแนะนำข้อสังเกตในการเลือกกกไม่ให้แก่หรืออ่อนเกินไป และได้เน้นเรื่องความปลอดภัยเป็นพิเศษในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นของมีคมอันอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ง่าย (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 214)

เมื่อเก็บเกี่ยวได้ตามจำนวนที่ต้องการและคัดขนาดให้เท่ากันแล้ว จึงนำมารวมกันไว้ที่บ้านของนักเรียนคนหนึ่ง แล้วร่วมกันจักกกออกเป็นเส้นเล็กๆ มัดด้วยดอกและนำไปตากแดดแห้ง แล้วจัดเก็บและทำความสะอาดบริเวณให้เรียบร้อย ผู้วิจัยได้สังเกตว่า ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างให้ความร่วมมือ และตั้งใจทำงานอย่างขมักเขม้น ในการประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนประเมินผลงานตามรูปรีคส์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผลปรากฏว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 89.19 ส่วนที่ไม่ผ่าน เพราะ ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากเป็นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นักเรียนมีภารกิจต้องช่วยเหลืองานผู้ปกครอง ซึ่งในภายหลังครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นได้ติดตามให้ไปเก็บเกี่ยวและจักกกเป็นงานเดี่ยว โดยนัดหมายในวันที่นักเรียนมีเวลาว่าง จนกระทั่งผ่านเกณฑ์ทุกคน ในรอบที่สอง เป็นนักเรียนกลุ่มที่ 2 จำนวน 19 คน ผู้วิจัยได้นัดหมายนักเรียน ครูผู้สอน วิทยากร ท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านเดียวกับนักเรียน ได้ร่วมกันไปเก็บเกี่ยวกกที่ขึ้นเองตามแหล่งน้ำธรรมชาติในวันอาทิตย์ โดยนัดหมายกันที่หนองน้ำบ้านดงบังเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ น้ำไม่ลึกเกินไป และมีกขนาดกำลังพอเหมาะในการเก็บเกี่ยว กิจกรรมการเรียนการสอนคล้ายกับกลุ่มแรก แต่นอกจากจะเน้นให้นักเรียนระมัดระวังเรื่องของมีคมแล้ว ยังกำชับไม่ให้เล่นน้ำ และให้ระวังปลิงด้วย ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นักเรียน และผู้ปกครองที่มาร่วมเก็บเกี่ยวกกต่างสนุกสนาน เพราะนอกจากจะได้งานตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้แล้ว ยังได้ทำอาหารร่วมกัน เพื่อรับประทานเป็นอาหารเที่ยง ซึ่งเป็น

บรรยากาศการกินข้าวปาริมฝั่งน้ำ ตามธรรมชาติที่สวยงามและเย็นสบาย ผลการประเมินตามรูปรีคส์ที่กำหนด มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 เพราะกลุ่มนี้มีนักเรียนไปครบทุกคนและสามารถปฏิบัติตามรูปรีคส์งานที่กำหนดไว้ได้ตามเกณฑ์การผ่านทุกประการ

4.5 การเยี่ยมสีก

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ ฝึกปฏิบัติกลางแจ้ง โดยใช้บริเวณด้านข้างของห้องปฏิบัติการผลิตเสื้อก เป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมของนักเรียน โดยมีครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน มีการมอบหมายให้วิทยากรท้องถิ่นประจำกลุ่ม เน้นกิจกรรมกลุ่ม และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ ในการเยี่ยมสีก ได้แก่ ปีนน้ำ ก้อนอิฐ(ทำเป็นเตา) สีย้อมไม้คนกก ไม้ทับกก น้ำ กาละมัง ไม้จืดไฟ ฟืน และเชือก กิจกรรมนี้ได้เน้นความปลอดภัยในการใช้ไฟ น้ำร้อน และการระวังสะเก็ดดินเปื้อนเสื้อผ้า โดยมีวิทยากรท้องถิ่นสาธิตวิธีการเยี่ยมสีกการผสมสีต่างๆ และการตากก หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติตาม จนได้จำนวนกที่ผ่านการเยี่ยมสีกตามจำนวนที่ต้องการ ตากแห้ง จัดเก็บ และทำความสะอาดบริเวณจนเรียบร้อย (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 215) โดยผู้วิจัยได้สังเกตทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและตั้งใจในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี แต่ยังมีนักเรียนบางคนแกล้งเพื่อนโดยการทำสีย้อมกกระเด็นใส่ชุดนักเรียนของเพื่อน ซึ่งครูผู้สอนได้เรียกมาว่ากล่าวตักเตือนแล้ว นักเรียนคนดังกล่าวก็ได้ขอโทษเพื่อน และปรับปรุงนิสัยได้ดีขึ้น ในการประเมินผลการเรียนรู้นั้น นักเรียน ครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่น ร่วมกันประเมินตามรูปรีคส์ที่กำหนดไว้ ผลปรากฏว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 100 นั่นคือผ่านเกณฑ์ทุกคน

4.6 ขั้นตอนการทอเสื้อ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ห้องปฏิบัติการผลิตเสื้อก ซึ่งมีโครงกัทั้งหมด 6 ชุด โดยมีครูและวิทยากรท้องถิ่นร่วมกันสอน ได้มีการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก ไม่เคยมีประสบการณ์ในการทอเสื้อกมาก่อน จำนวน 7 คน เป็นนักเรียนชายทั้งหมด ใช้โครงกั 1 ชุด กลุ่มที่สอง เคยมีประสบการณ์ในการทอเสื้อกมาบ้างแต่ยังไม่ชำนาญ จำนวน 21 คน เป็นนักเรียนชาย 6 คน และนักเรียนหญิง 15 คน ใช้โครงกั 3 ชุด และกลุ่มที่สาม มีประสบการณ์ในการทอเสื้อกและมีความชำนาญ จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนหญิงทั้งหมด ใช้โครงกั 2 ชุด ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มจะไม่เหมือนกัน โดยกลุ่มแรกได้เน้นการทอเสื้อกตลอดลายพื้นฐาน กลุ่มที่สองเน้นการทอเสื้อกตลอดลายพื้นบ้าน กลุ่มที่สามเน้นการทอเสื้อกตลอดลายประยุกต์ แต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรท้องถิ่นที่ชำนาญในเรื่องนั้นๆ เป็นผู้สอน และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มของตนเองรับผิดชอบสอน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มจะเริ่มตั้งแต่การวางแผนทำลวดลาย

การประกอบโครงก็ การร้อยเส้นเอ็น จนกระทั่งทอเป็นผืนสำเร็จ โดยเน้นเรื่องพัฒนาการของนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากให้คะแนนเป็นกลุ่มแล้ว ยังมีการให้คะแนนเดี่ยว โดยสังเกตนักเรียนเป็นรายบุคคลว่านักเรียนคนใดที่สามารถพัฒนาจากความรู้เดิมที่มีอยู่ จนกระทั่งสามารถพัฒนาลวดลายเป็นของตนเองได้ หรือสามารถข้ามไปเรียนในกลุ่มที่มีฝีมือในระดับสูงขึ้นไป จะถือว่ามิพัฒนาการที่ดี ผู้วิจัยได้สังเกตการมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทุกคนต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะวิทยากรท้องถิ่นกระตือรือร้นมาก โดยเดินทางมาเตรียมการสอนก่อนเวลาที่กำหนดไว้ คิดค้นลวดลายใหม่ๆ ร่วมกันอยู่เสมอ และร่วมกันฝึกทอก่อนที่จะใช้สอนจริง เพื่อให้เกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้นในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 216) ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น ทั้งครูผู้สอน นักเรียน และวิทยากรท้องถิ่น เป็นผู้ประเมินผลที่โรงเรียน แล้วให้นักเรียนนำผืนเส้นที่ทอสำเร็จกลับบ้านไปให้ผู้ปกครองนักเรียนประเมินและให้คะแนนตามรูปรีดส์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 83.78 ส่วนที่ยังไม่ผ่านนั้น เพราะการวางแผนการทำลวดลายไม่สอดคล้องกับชิ้นงานที่สำเร็จ ขาดความปราณีต เรียบร้อยของชิ้นงาน และทอเสร็จไม่ทันตามกำหนดเวลา บางกลุ่มไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร โดยสังเกตได้จาก การใช้เวลาว่างในช่วงพักกลางวันหรือหลังเลิกเรียน มีนักเรียนมาช่วยกันทอเส้น เพราะทอในคาบเรียนไม่เพียงพอ เนื่องจากโครงก็มีน้อย ตามปกติโครงก็แต่ละชุดจะใช้คนทอเพียง 2 คนเท่านั้น คือคนส่งกกและคนกระทอเพิ่ม แต่จากการจัดกลุ่มของนักเรียนตามกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องใช้นักเรียนกลุ่มละ 5-7 คนต่อโครงก็ 1 ชุด ส่งผลให้การฝึกปฏิบัติไม่ทั่วถึง เพราะเส้นแต่ละผืนจะต้องให้เพื่อนในกลุ่มได้มีโอกาสปฏิบัติการทอครบทุกคนและเฉลี่ยให้มีการทอที่เท่าเทียมกัน นักเรียนต้องเวียนเข้า-ออกและเปลี่ยนหน้าที่ในการส่งกกและกระทอเพิ่ม จึงทำให้ระบบการทอขาดความต่อเนื่อง ซึ่งครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น ได้นัดหมายให้มาทอเพิ่มเติมในช่วงเวลาว่าง รวมทั้งมาช่วยดูแลและให้คำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งส่งผลให้กลุ่มที่มาช่วยกันทอในเวลาว่างและหลังเลิกเรียน ได้ชิ้นงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ส่วนกลุ่มที่ไม่มาทอในช่วงหลังเลิกเรียน อันเนื่องจากสมาชิกต้องรีบกลับบ้าน เพราะต้องกลับไปทันตามกำหนดของรถรับ-ส่งนักเรียน จึงทำให้ชิ้นงานไม่เสร็จตามกำหนด และฝีมือยังไม่ปราณีตเท่าที่ควร ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์ ในภายหลังครูผู้สอนได้มอบหมายงานเพิ่มเติมจนกระทั่งผ่านเกณฑ์ทุกคน ส่วนลวดลายที่ได้แต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป ซึ่งนักเรียนมีความภาคภูมิใจมากที่สามารถทอเส้นลวดลายต่างๆ ได้สำเร็จ ส่วนฝีมือการทอในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ในการประเมินด้านพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น โดยสังเกตจากการทอเส้นแรกยังไม่มีความปราณีตและสวยงามเท่าที่ควร แต่พอทอผืนต่อๆ มา ก็มีความปราณีตและสวยงามมากขึ้น ยิ่งนักเรียนที่ได้ใช้เวลาว่างในการฝึกปฏิบัติมากก็จะมีพัฒนาการที่เห็นได้ชัดเจนขึ้น มีการคิดค้นลวดลายของตนเอง ซึ่งทำให้ได้ผืนเส้นที่มีลวดลายหลากหลายและแปลกใหม่

4.7 การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ห้องปฏิบัติการผลิตเสื่อกกในโรงเรียนและในหมู่บ้าน โดยมีครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และเชิญกลุ่มแม่บ้านตัดเย็บเสื่อผ้าสำเร็จรูป ร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ เพื่อสอนการตัดเย็บ ซึ่งกิจกรรมนี้ค่อนข้างประสบปัญหามาก เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้นั้น นักเรียนจะต้องเรียนเป็นศูนย์การเรียน ซึ่งประกอบด้วย 4 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ที่ 1 การทำเสื่อพับ ศูนย์ที่ 2 การทำที่รองแก้ว-รองจาน ศูนย์ที่ 3 การทำที่ใส่ของจดหมาย และศูนย์ที่ 4 การทำที่รองนั่ง ซึ่งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุกศูนย์ ต้องใช้จักรอุตสาหกรรมในการเย็บริมและเย็บประกอบชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ เข้าด้วยกัน ในช่วงการเขียนแผนการเรียนรู้นั้น โรงเรียนมีจักรธรรมดาจำนวน 10 ตัว ที่คาดว่าจะใช้ในการเย็บแปรรูปได้ แต่พอลองฝึกปฏิบัติแล้ว เจ็มเย็บหักงอ เนื่องจากฝืนเสื่อมีความหนามาก ไม่สามารถเย็บได้ จึงเปลี่ยนไปใช้จักรอุตสาหกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล ซึ่งในช่วงที่เขียนแผนมีจำนวน ประมาณ 10 ตัว แต่พอถึงช่วงนำนักเรียน ไปฝึกปฏิบัติ กลับพบว่า รัฐเรียกเก็บคืน เพราะกลุ่มแม่บ้านเกิดการสลายตัว จึงเหลือเฉพาะจักรอุตสาหกรรมของกลุ่มเย็บผ้าสำเร็จรูปเพียงตัวเดียว

ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงนำนักเรียนไปเรียนในหมู่บ้านนาหนึ่ง โดยขอความอนุเคราะห์ยืมจักรอุตสาหกรรมจากกลุ่มแม่บ้านที่เย็บเสื่อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งมีอยู่ตัวเดียว โดยที่กลุ่มแม่บ้านก็มีความยินดีให้ความร่วมมือ พร้อมกับช่วยสอนวิธีการเย็บให้อีกด้วย แต่นักเรียนไปทั้งห้องก็ไม่เพียงพอในการฝึก จึงแบ่งกลุ่มย่อยไปทำทีละกลุ่มแต่ก็มีเวลาจำกัด เพราะหากใช้เวลานานเกินไปกลุ่มแม่บ้านก็ต้องใช้จักรอุตสาหกรรมในการตัดเย็บเสื่อผ้าเพื่อส่งลูกค้าด้วย ซึ่งก็เร่งรัดเหมือนกันรวมทั้งนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในการเย็บจักรอุตสาหกรรมมาก่อน จึงไม่สามารถเย็บจักรอุตสาหกรรมได้ ต้องเริ่มฝึกกันตั้งแต่การเย็บจักร ทำให้ใช้เวลานานมาก และกระทบกับการเรียนวิชาอื่นของนักเรียนอีกด้วย แต่ยังมีนักเรียนกลุ่มบ้านนาหนึ่ง ใหม่โพธิ์ชัย คำสว่าง และนาเจริญที่บ้านอยู่ใกล้กับกลุ่มแม่บ้าน ใช้วันหยุดเสาร์-อาทิตย์มาฝึกปฏิบัติในช่วงที่จักรอุตสาหกรรมว่าง จนสามารถทำเสื่อพับ ที่ใส่ของจดหมาย และที่รองนั่งได้สำเร็จ ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ จึงทำให้มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ในแผนนี้ แค่ 6 คน หรือ ร้อยละ 16.21 ผู้วิจัย ครูผู้สอน และวิทยากรท้องถิ่น จึงได้ปรึกษารื้อถอนว่าน่าจะปรับเปลี่ยนวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์กันใหม่ โดยไม่ต้องใช้จักรอุตสาหกรรม พอคุยกับวิทยากรท้องถิ่นท่านหนึ่งมีความรู้ในการสานกระติบข้าวโดยใช้เชือก ซึ่งใช้เข็มเล่มใหญ่ในการเย็บปักถักทอจนกระทั่งได้เป็นกระติบข้าว วิทยากรท้องถิ่นท่านนี้จึงประยุกต์โดยนำเส้นกมมาถักทอเป็นกระติบข้าวแทนการใช้เชือก แต่ต้องใช้เวลานานมาก จึงเปลี่ยนจากทำกระติบข้าวมาถักทอเป็นที่รองแก้ว ซึ่งมีขนาดกะทัดรัดกว่า และใช้วิธีการเดียวกันกับการทำฝากระติบข้าว เพียงแต่ลดความสูงลงมา จึงนำวิธีการดังกล่าวมาสอนนักเรียน โดยการสาธิตให้ดู ซึ่งนักเรียนก็สามารถทำได้ ส่วนนักเรียนที่มี

พื้นฐานในการทำกระดืบข้าวมาก่อน สามารถทำได้อย่างปราณีตสวยงาม และช่วยสอนเพื่อนคนอื่นๆ ได้ด้วย และมีผู้ปกครองท่านหนึ่งที่สามารถใช้ไม้ตอกบางๆ ในการสานเป็น ข้อง และไซ ชื้นเล็กๆ ได้ จึงประยุกต์โดยใช้เส้นกกแทนตอก จนสามารถทำ ข้องและไซได้สำเร็จ จึงเชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษ ในการสาธิตให้นักเรียนดู และฝึกให้นักเรียนจนสามารถทำได้สำเร็จ โดยให้นักเรียนเลือกเองว่าจะทำที่ รongแก้ว ข้อง หรือ ไซ ตามความสนใจและความถนัดของนักเรียน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การให้คะแนนใหม่ จึงทำให้นักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มีคะแนนการแปรรูป และผ่านเกณฑ์จนครบทุกคน

4.8 การวางแผนการตลาดและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกก

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ห้องเรียนปกติ โดยมีครูและวิทยากรท้องถิ่น ร่วมกันสอน แต่เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ได้มีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งประกอบด้วย ผืนเสื่อสำเร็จจำนวน 15 ผืน เสื่อพับ จำนวน 2 ผืน ที่ใส่ซองจดหมาย จำนวน 1 ชิ้น ที่รองนั่ง จำนวน 1 ชิ้น ที่รองแก้ว จำนวน 15 ชิ้น ข้อง จำนวน 5 ชิ้น และไซ จำนวน 5 ชิ้น และมีชิ้นงานบางชิ้นยังไม่ปราณีตเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังต้องนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ไปใช้ในแผนการเรียนรู้ต่อไป คือ การแสดงนิทรรศการผลงาน ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ถ้านำไปจำหน่ายอาจจะเหลือจำนวนไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้อย่างกล่าว และอีกประการทางโรงเรียนอยากให้มีชิ้นงานที่นักเรียนผลิตได้ เก็บไว้ที่โรงเรียน เพื่อใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนก่อน ถ้าหากโอกาสต่อไป นักเรียนมีการผลิตผลงานออกมาเป็นจำนวนมากกว่านี้ จึงค่อยนำไปจำหน่าย ดังนั้น ผู้วิจัย ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียน จึงตกลงกันว่า จะไม่นำไปจำหน่ายที่ตลาดนัด ตามที่เขียนไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดว่าให้นำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายที่ตลาดนัดอำเภอโพธาราม จึงให้เหลือเฉพาะการวางแผนและกำหนดราคาเท่านั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้นำผลิตภัณฑ์ที่ได้ทั้งหมดมารวมกันแล้วแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบในการระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อวางแผนและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ โดยคำนวณจาก ค่าแรง ค่าสีย้อม ค่าเส้นเอ็น และค่ากก และจำลองการทำบัญชีรายการรับ-จ่าย โดยมีครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นให้คำแนะนำแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยสังเกตผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน พบว่า ทุกคนต่างให้ความร่วมมือและแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดี ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ตัดเกณฑ์การประเมินในเรื่อง การบรรจุหีบห่อและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออกไป ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 นั่นคือ ผ่านเกณฑ์ทุกคน

4.9 การแสดงนิทรรศการผลงานผลิตภัณฑ์จากกก

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ห้องโสตทัศนศึกษาของโรงเรียนเป็นสถานที่ในการจัดนิทรรศการ โดยครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น ได้นัดหมายนักเรียนทั้งห้องให้มาจัดเตรียม นิทรรศการไว้ล่วงหน้า โดยใช้เวลาวางหลังเลิกเรียน และวันหยุดวันเสาร์ ซึ่งทั้งครูผู้สอน วิทยากร

ท้องถิ่น และนักเรียน ต่างร่วมกันวางแผนรูปแบบในการจัดนิทรรศการ การกำหนดวัน-เวลาในการแสดง การประชาสัมพันธ์ การนำเสนอผลงาน การประเมินผล โดยแบ่งหน้าที่กันทำตามความเหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และผู้สนใจในหมู่บ้านต่างๆ ร่วมชมนิทรรศการ โดยประชาสัมพันธ์ทั้งที่หน้าเสาธงและทำการ์ดเชิญแจก ล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนสามารถเตรียมความพร้อมในการแสดงนิทรรศการทุกอย่างเรียบร้อยล่วงหน้า 1 วัน ซึ่งในการจัดนิทรรศการของนักเรียนนั้น เป็นการแสดงผลงานที่เรียนมาทั้งหมดในรูปแบบของการจัดป้ายนิเทศ การแสดงโครงงานจำลองที่ใช้ในการทอเสื่อ ผลิตภัณฑ์พื้นเสื่อลวดลายต่างๆ และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปเสื่อกก การสาธิตการทอเสื่อ เป็นต้น พอถึงวันแสดงนิทรรศการ มีผู้เข้าชมนิทรรศการ จำนวน 228 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารและครู จำนวน 16 คน นักเรียน จำนวน 150 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 25 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน วิทยากรท้องถิ่นจำนวน 10 คน และชาวบ้านที่สนใจ จำนวน 20 คน ซึ่งทุกคนต่างแสดงความสนใจมาก และชื่นชมผลงานของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้ได้ให้ผู้เข้าร่วมชมประเมินผลการจัดนิทรรศการ 4 ด้าน คือ 1) รูปแบบการจัดนิทรรศการ พบว่า น่าสนใจอยู่ในระดับ มากที่สุด 2) ความรู้และประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3) สถานที่ พบว่า มีความเหมาะสม ในระดับ มาก และ 4) เวลาในการจัดนิทรรศการ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับ มาก และการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียนเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยให้คะแนนเท่ากันทั้งห้อง ผลปรากฏว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 100 เพราะทุกคนต่างให้ความร่วมมือและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติงานอย่างขยันขันแข็ง มีการเตรียมความพร้อมเสร็จทันเวลา เห็นคุณค่าของงานที่ทำช่วยเหลือกันในการดำเนินงาน อันส่งผลให้การดำเนินการสามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นที่ชื่นชมและประทับใจของผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการทุกคน (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 219)

5. ผลการมีส่วนร่วมขึ้นติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติการ

ในการติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ พูดคุย ซักถาม และการสังเกต โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และ ผู้นำชุมชน เพื่อจะได้ทราบความคิดเห็น ปัญหา และอุปสรรค อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ทันท่วงทีและปรับแก้ให้ทันเวลาและสถานการณ์ ในทุกชั้นของกระบวนการวิจัย นอกจากนั้นในขั้นการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ในส่วน of นักเรียนยังได้มีการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้รูบรีคส์ในการประเมินผลตามสภาพจริง และกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ซึ่งได้เขียนไว้ใน

แผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน โดยมีครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และตัวนักเรียนเองเป็นผู้ประเมิน และเมื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ้นสุดลง ได้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตสื่ออก ซึ่งได้ผลการประเมินระหว่างปฏิบัติการดังนี้

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต่างให้ความสนใจ แวะมาเยี่ยมชม และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี ถ้าพบปัญหาใด ก็จะเสนอความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไปหรือเบาบางลง โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อพบวาคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ไม่มีความสะดวกในการเดินทางมาเขียนหลักสูตรร่วมกันที่โรงเรียนในเวลากลางวัน คณะกรรมการก็ตกลงกันเพื่อปรับเปลี่ยนเวลาและสถานที่ใหม่ โดยเขียนหลักสูตรในหมู่บ้าน เวลาเย็นหลังจากเสร็จภารกิจต่างๆ แล้ว ซึ่งก็ทำให้การทำงานมีความคล่องตัวมากขึ้น ในขั้นการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นในช่วงแรก ผู้บริหารโรงเรียน ได้แสดงข้อคิดเห็นว่า นักเรียนแต่งกายด้วยชุดนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนหญิงซึ่งนั่งกระโปรง ทำให้ไม่สะดวกในการฝึกปฏิบัติ และชุดนักเรียนอาจเปื้อนได้ง่าย เนื่องจากเพื่อนนักเรียนเป็นสีกาว จึงอนุญาตให้นักเรียนแต่งกายด้วยชุดพลานามัยของโรงเรียนมาเรียนในวันที่มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสื้อยืด และกางเกงวอร์มขายาว มีความทะมัดทะแมงและคล่องตัวสูงกว่า นอกจากนั้นยังให้กำลังใจทุกฝ่าย และแสดงความชื่นชม ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียน ที่ได้ทุ่มเทความสนใจ และหมั่นฝึกฝนจนได้ผลงานเป็นที่ปรากฏ นอกจากนั้นผู้บริหารยังได้คอยดูแล นิเทศและให้คำแนะนำตลอดช่วงการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น และอนุญาตให้ใช้วัสดุ-อุปกรณ์ของโรงเรียน ตลอดจนรถยนต์ส่วนบุคคลของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกในการฝึกปฏิบัตินอกสถานที่

ในส่วนของครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น ต่างร่วมกันปรึกษาหารือกันตลอดระยะเวลาที่ทดลองใช้หลักสูตร เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน หากพบข้อบกพร่อง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา ก็ได้ร่วมกันแก้ไขจนปัญหาต่างๆ ลุล่วงด้วยดี อาทิเช่น เมื่อพบว่ามีปัญหาในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพราะจักรอุตสาหกรรมไม่เพียงพอจึงปรับเปลี่ยนให้นักเรียนแปรรูปด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ต้องใช้จักรอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีผู้นำชุมชนให้ความสนใจมาประเมินผลการดำเนินงาน อาทิเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง ประธานกลุ่มแม่บ้าน โดยเฉพาะประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาหนัง ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ นำเรื่องการผลิตสื่ออก เสนอต่อที่ประชุมขององค์การฯ เพื่อให้มีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ และยังเสนอความคิดเห็นถึงสถานที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกก โดยในขณะนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของ

รัฐบาล เมื่อสร้างเสร็จแล้วสามารถนำผลิตภัณฑ์จากหลักสูตรท้องถิ่นนี้ไปวางจำหน่ายได้ นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนท่านอื่นๆ และชาวบ้านที่สนใจยังได้แวะมาเยี่ยมชมเยียน ให้คำแนะนำต่างๆ ให้กำลังใจและ แสดงความชื่นชมการดำเนินงานตามหลักสูตรท้องถิ่นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 220)

ในส่วนของผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นพ่อแม่ เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ส่วนมากได้เดินทางไปทำงานยังต่างถิ่น นักเรียนต้องอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่เป็นตายาย หรือญาติคนอื่น ๆ ซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุ แต่บุคคลเหล่านี้ก็ให้ความสนใจในการทำกิจกรรมของบุตรหลานเป็นอย่างดี จะมีผลกระทบบ้างในส่วนของการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนในบางเรื่องที่ต้องให้ผู้ปกครอง ร่วมประเมินด้วย ซึ่งครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นได้เสนอว่า ควรให้ผู้ปกครองคนอื่นที่มีความ สามารถในการประเมินผลงานบุตรหลาน ได้เป็นผู้ประเมินผลงานของนักเรียนคนอื่นด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดี

ในส่วนของผู้ช่วยผู้บริหาร ครูฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการฝ่ายนิเทศ กำกับ ติดตามผลก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการช่วยเหลือ และประเมินผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลาตามกระบวนการวิจัย ทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้น

เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนทุกแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งห้อง เรียน จำนวน 37 คน ซึ่งได้ผลดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงความถี่และร้อยละของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก

ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น					
		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	โรงเรียนและชุมชนมีพื้นที่ให้นักเรียน ปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ	37	100.00	-	-	-	-
2	หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกับอาชีพ ผู้ปกครองนักเรียน	27	73.00	10	27.00	-	-
3	สภาพแวดล้อมของชุมชนเอื้ออำนวย ให้นักเรียนมีความสนใจในหลักสูตรท้องถิ่น	29	78.40	8	21.60	-	-

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น					
		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
4	เนื้อหาที่จัดให้นักเรียนมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน	29	78.40	7	18.90	1	2.70
5	โรงเรียนและชุมชนของนักเรียนมีแหล่งความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษา	32	86.50	5	13.50	-	-
6	นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการเรียน การสอน	32	86.50	5	13.50	-	-
7	สื่อการเรียนการสอนตรงตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน	27	73.00	10	27.00	-	-
8	สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของนักเรียน	31	83.80	5	13.50	1	2.70
9	เอกสารความรู้มีจำนวนเพียงพอ และเข้าใจง่าย	32	86.50	5	13.50	-	-
10	เวลาเรียนเหมาะสมกับเนื้อหาที่จัดให้นักเรียนได้เรียน	31	83.80	6	16.20	-	-
11	วิทยากรท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	36	97.30	1	2.70	-	-
12	วิทยากรท้องถิ่นสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการและผู้เรียนเป็นสำคัญ	33	89.20	4	10.80	-	-
13	ครูและวิทยากรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลงานของตนเอง	34	91.90	2	5.40	1	2.70

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น					
		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
14	นักเรียนมีการวางแผนการทำงานแล้วจึงลงมือปฏิบัติงาน	29	78.40	6	16.20	2	5.40
15	นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามใบงานที่ครูและวิทยากรท้องถิ่นกำหนด	32	86.50	5	13.50	-	-
16	นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่มตามความถนัดและความสนใจ	32	86.50	5	13.50	-	-
17	นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงในท้องถิ่นของนักเรียน	28	75.70	5	13.50	4	10.80
18	นักเรียนมีการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนอย่างสม่ำเสมอ	24	64.90	10	27.00	3	8.10
19	นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน	29	78.40	8	21.6	-	-
20	นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	30	81.10	5	13.50	2	5.40
21	นักเรียนรู้จักวางแผนและแก้ปัญหาในการทำงาน	20	54.10	16	43.20	1	2.70
22	นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานและเห็นคุณค่าของการทำงาน	28	75.70	9	24.30	-	-
23	นักเรียนมีทักษะในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือได้อย่างคล่องแคล่ว	23	62.20	14	37.80	-	-
24	นักเรียนระมัดระวังในการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือที่อาจเป็นอันตราย	30	81.10	6	16.20	1	2.70

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น					
		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
25	นักเรียนมีการปรับปรุงผลงานและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม	31	83.80	6	16.20	-	-
26	นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น	31	83.80	6	16.20	-	-
27	นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น	31	83.80	6	16.20	-	-
28	นักเรียนเห็นว่าควรจัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปอีก	34	91.90	3	8.10	-	-
29	นักเรียนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง	35	94.60	2	5.40	-	-
30	นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเอง	34	91.90	2	5.40	1	2.70

จากตาราง 4 พบว่า ในภาพรวมแล้ว นักเรียนส่วนมากเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น และเมื่อแยกวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มรายการเป็นด้านต่างๆ มีข้อค้นพบดังนี้

ด้าน สถานที่ (ข้อ 1, 3, 5) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนเห็นด้วยว่าโรงเรียนและชุมชนมีสถานที่พร้อมในการศึกษา โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 1 โรงเรียนและชุมชนมีพื้นที่ให้นักเรียนปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ (ร้อยละ 100) นักเรียนให้เหตุผลว่าโรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวาง ห้องปฏิบัติการหลักสูตรท้องถิ่น ไม่มีฝาผนังกั้นจึงโล่งแจ้ง มีความสะดวก ในการปฏิบัติงาน และท้องถิ่นมีแหล่งทรัพยากรที่เพียงพอ

ด้านเนื้อหาหลักสูตร (ข้อ 2, 4, 8, 10) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนเห็นด้วยว่าเนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 8 สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของนักเรียน (ร้อยละ 83.80) และ ข้อที่ 10 เวลาเรียน

เหมาะสมกับเนื้อหาที่จัดให้นักเรียนได้เรียน (ร้อยละ 83.80) โดยให้เหตุผลว่า ท้องถิ่นของนักเรียนมีวัสดุคิบบที่ใช้ในการทอเสื่ออย่างเพียงพอ และการจัดเวลาเรียนก็เหมาะสมกับการปฏิบัติ ส่วนนักเรียนที่ตอบว่าไม่แน่ใจ (ร้อยละ 16.20) ให้เหตุผลว่าเวลาปฏิบัติน้อยเกินไป เพราะแต่ละกลุ่มมีคนเยอะทำให้การปฏิบัติไม่ทั่วถึงในเวลาเรียน

ด้านวัสดุ-อุปกรณ์ (ข้อ 6, 7, 9, 23, 24) พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนเห็นด้วยว่าได้มีส่วนร่วมในการเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ และเครื่องมือ ในการผลิตเสื่ออกก ส่วนเอกสารประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนเพียงพอและเข้าใจง่าย ตลอดจนนักเรียนสามารถใช้วัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือได้อย่างถูกต้อง และมีความระมัดระวัง โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 6 นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือในการเรียนการสอน (ร้อยละ 86.50) และ ข้อที่ 9 เอกสารความรู้มีจำนวนเพียงพอและเข้าใจง่าย (ร้อยละ 86.50) โดยให้เหตุผลว่า ในการเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์นั้นนักเรียนได้มีส่วนร่วม โดยการจัดหาและรับบริจาคจากผู้ปกครองและคนในชุมชน ตลอดจนการเตรียมการร้อยด้าย การทอเสื่อ การแปรรูป การจัดนิทรรศการ ครูและวิทยากรท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งทำให้เกิดความสนุกสนานและกระตือรือร้นที่ได้ทำงาน รวมทั้งเอกสารที่ครูและวิทยากรท้องถิ่นทำแจกนั้น ก็มีเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน และเข้าใจง่าย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวของนักเรียนอยู่แล้ว ส่วนข้อที่นักเรียนไม่แน่ใจมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 23 นักเรียนมีทักษะในการใช้วัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือได้อย่างคล่องแคล่ว (ร้อยละ 37.80) โดยให้เหตุผลว่า ถึงแม้ว่านักเรียนสามารถใช้วัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือได้ก็จริง แต่ยังไม่มั่นใจว่าตนเองใช้ได้อย่างคล่องแคล่วหรือไม่ (หากจะนำแบบสอบถามนี้ไปใช้ในครั้งต่อไป ควรปรับข้อความ ในข้อ 23 ใหม่ จากเดิม นักเรียนมีทักษะในการใช้วัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือได้อย่างคล่องแคล่ว **ปรับเป็น** นักเรียนมีทักษะในการใช้วัสดุ-อุปกรณ์และเครื่องมือ)

ด้านครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น (ข้อ 11, 12, 13) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า วิทยากรท้องถิ่นและครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถ สอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลงานของตนเอง โดยพบว่า รายการทั้ง 3 ข้อ มีคะแนนค่อนข้างสูง ข้อ 12 วิทยากรท้องถิ่นสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการของผู้เรียนเป็นสำคัญ (ร้อยละ 89.20) ข้อ 13 ครูและวิทยากรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลงานของตนเอง (ร้อยละ 91.90) และ ข้อ 11 วิทยากรท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ (ร้อยละ 97.30) ซึ่งนักเรียนให้เหตุผลว่า ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นมีความรู้และสอนเข้าใจง่าย ส่วนใหญ่ใช้การสาธิตให้ดู แล้วนักเรียนทำตาม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองโดยครูและวิทยากรท้องถิ่น เป็นเพียงพอคอยให้คำแนะนำ และนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานตนเองและเพื่อน

ด้านการปฏิบัติงาน (ข้อ 14, 15, 16, 17) พบว่า ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนเห็นด้วยที่ได้มีการวางแผนการปฏิบัติงาน และได้ฝึกปฏิบัติงานตามความถนัดและความสนใจ โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 15 นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามใบงานที่ครูและวิทยากรท้องถิ่นกำหนด (ร้อยละ 86.50) และ ข้อที่ 16 นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่มตามความถนัดและความสนใจ (ร้อยละ 86.50) โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนได้เรียนเป็นกลุ่มตามที่นักเรียนเลือกเอง และเนื้อหาที่สอนแต่ละกลุ่มก็สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของกลุ่มตนเอง ทำให้ไม่เบื่อ และนักเรียนสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ส่วนข้อที่นักเรียนไม่เห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 17 นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงในท้องถิ่นของนักเรียน (ร้อยละ 10.80) โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนอยากมีเวลาในการฝึกที่บ้านของนักเรียนด้วย เพราะฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนมีวัสดุ-อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และนักเรียนบางส่วนเข้าใจคลาดเคลื่อนจากข้อคำถาม โดยเข้าใจว่าการปฏิบัติในสถานที่จริงในท้องถิ่น หมายถึง ต้องไปฝึกในหมู่บ้านเท่านั้น การฝึกปฏิบัติในโรงเรียนไม่ถือว่าเป็นการได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับนักเรียนกลุ่มดังกล่าวแล้ว (หากจะนำแบบสอบถามนี้ไปใช้ในครั้งต่อไป ควรปรับข้อความในข้อ 17 ใหม่ จากเดิม นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงในท้องถิ่นของนักเรียน ปรับเป็นการฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงทั้งในหมู่บ้านและโรงเรียนมีความเหมาะสม)

ด้านการประเมินผล (ข้อ 13, 18, 25) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ครูและวิทยากรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลงานของตนเองและเพื่อน ตลอดจนนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ที่ 13 (กล่าวแล้วในด้าน ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น) ส่วนข้อที่ไม่แน่ใจมากที่สุด และไม่เห็นด้วยมากที่สุดได้แก่ ข้อที่ 18 นักเรียนมีการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 27.00 และ ร้อยละ 8.10 ตามลำดับ) โดยนักเรียนให้เหตุผลว่า บางครั้งเวลาเร่งรัดไม่สามารถให้คะแนนเพื่อนอย่างทั่วถึง และบางครั้งไม่เข้าใจเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งไม่ได้มีเวลาสอบถามผู้สอนเนื่องจากเวลามี

จำกัด

ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (ข้อ 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เพราะทำให้นักเรียนมีความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การประยุกต์ความรู้ใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหา นักเรียนรักและชอบการทำงาน ทำให้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ตระหนักและเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ตลอดจนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และเห็นว่าควรจัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปอีก โดยข้อที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 29 นักเรียนมีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง (ร้อยละ 94.60) โดยให้เหตุผลว่า นักเรียนสามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ มีวิทยากรในท้องถิ่นที่มีความคุ้นเคยกันมาให้ความรู้ จึงทำให้เกิดความผูกพัน และเห็นว่าท้องถิ่นของตนเองก็มีสิ่งดีๆ อยู่มาก

นอกจากนี้นักเรียนได้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี-ข้อเสีย ของหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ดังนี้

- ข้อดี
- 1) นักเรียนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
  - 2) นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
  - 3) นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการได้พัฒนาผลผลิตใหม่ที่
- แปลกใหม่
- 4) นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ และมีความรับผิดชอบมากขึ้นกว่าเดิม
  - 5) นักเรียนได้รู้จักและคุ้นเคยกับวิทยากรท้องถิ่นมากขึ้น
  - 6) นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
  - 7) นักเรียนได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้ปกครอง และเพื่อนๆ
  - 8) ทำให้นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสีย ไม่มี

ปัญหาและอุปสรรค

- 1) นักเรียนไม่มีรถในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์
- 2) นักเรียนต้องช่วยเหลือผู้ปกครองในวันหยุด ทำให้บางกิจกรรมไม่สามารถร่วมทำกับเพื่อนๆ ได้
- 3) โครงก็มีน้อยเกินไป ทำให้ไม่สามารถฝึกปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง
- 4) เวลาในการฝึกปฏิบัติมีน้อยเกินไป

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

- 1) อยากให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นตลอดไป
- 2) ควรให้นักเรียนห้องอื่นได้เรียนรู้เรื่องนี้ด้วย
- 3) ควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องอื่นมาจัดสอนในลักษณะนี้
- 4) อยากเรียนรู้ผลผลิตอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก
- 5) อยากได้โครงที่เพิ่มขึ้น และได้ฝึกปฏิบัติที่บ้านของตนเอง

นอกจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะให้ความสนใจในการเยี่ยมชม และประเมินผล การดำเนินงานตามหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว ในวันที่ 31 มกราคม 2546 ท่านผู้อำนวยการสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย (นายพนมศักดิ์ สุคันธา) ได้มาเยี่ยมชมดำเนินงานของโรงเรียน และในวันนั้น ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื้อก พอดี ท่านได้แสดง ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเดินมาเยี่ยมชมที่ห้องปฏิบัติการหลักสูตรท้องถิ่น และมีการประเมินด้วยการ สุ่มถามนักเรียนถึงความรู้ที่ได้รับ และขั้นตอนวิธีการต่างๆ ในการผลิตเสื้อก และสอบถามวิทยากร ท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ซึ่งทั้งนักเรียนและวิทยากรท้องถิ่น ก็สามารถตอบคำถามได้อย่าง ชัดเจน ทำให้ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดหนองคายพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นท่านยัง แสดงความคิดเห็น ว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี เพราะสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน นั้น ถือว่าโรงเรียนได้ดำเนินการได้ถูกต้องและเหมาะสมดีแล้ว ขอให้ดำเนินการต่อไป และควรนำ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ มาใช้สอนในโรงเรียนอีก ส่วนสถานที่ฝึกปฏิบัติใน อ่างน้ำ นักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งฝึกปฏิบัติในหมู่บ้านได้ (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 220)

6. ผลการมีส่วนร่วมขั้นประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำคําหมายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงสิ้นสุดการวิจัย ตลอดจนการ วิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 1 คน ครูฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน ตัวแทนวิทยากรท้องถิ่น 2 คน ตัวแทน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และตัวแทนนักเรียน จำนวน 2 คน (ดังภาพประกอบ ในภาคผนวก จ หน้า 221) โดยกำหนดประเด็นหลักในการสนทนาไว้ 6 ประเด็น ซึ่งได้ผลดังนี้

6.1 การวางแผนและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มให้ความเห็นพร้อมกันว่า ในการวางแผนและการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นนั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ได้สอดคล้องกับ ความถนัดและความสามารถของแต่ละคน และมีการเตรียมความพร้อมของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ทดลองสอนจริง

6.2 โครงสร้างหลักสูตรและแผนการสอน

จากโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งหมด 10 แผน นั้น ผู้ร่วมสนทนาทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็น ตามหัวข้อของโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

6.2.1 มาตรฐานการเรียนรู้

มีการกำหนดได้ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้แก่ สาระที่ 1 การดำรงชีวิต และครอบครัว และสาระที่ 2 การอาชีพ

6.2.2 ผลการเรียนรู้รายปี

มีการกำหนดเนื้อหาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และครอบคลุมกระบวนการผลิตเลือก การวัดและ ประเมินผลมีความชัดเจนและสามารถวัดได้ตามสภาพจริงของผู้เรียน และสอดคล้องกับคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี

6.2.3 สาระการเรียนรู้รายปี

มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา และนำเอาทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

6.2.4 การกำหนดเวลาเรียน

การกำหนดเวลาเรียนตลอดหลักสูตรท้องถิ่น ใช้เวลา 1 ภาคเรียน 80 ชั่วโมง คิดเป็น 2 หน่วยกิต นั้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6.2.5 คำอธิบายรายวิชา

มีความชัดเจนดี มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหา และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

6.2.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

มีความเหมาะสมดี เน้นผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกปฏิบัติจริง ค้นพบ ความรู้ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้จากชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ ในผลงานของตนเอง มีทักษะในการอาชีพที่ถูกต้อง และสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพสุจริต นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ทำให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ใน สังคมอย่างมีความสุข

6.2.7 การประเมินผลการเรียนรู้

มีการประเมินตามสภาพจริงที่เหมาะสมตามสภาพของนักเรียนอย่างแท้จริง ครอบคลุมทุกกระบวนการตามหลักสูตรแกนกลาง การสร้างรูบริคส์ เกณฑ์การประเมิน และ

เครื่องมือในการประเมินผล มีความชัดเจน ตรวจสอบได้ และเน้นให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล

6.2.8 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

สื่อที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น ง่ายและประหยัด เน้นการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสื่อ ที่มีคุณภาพ ทำให้ทุกคนที่มีส่วนร่วมเกิดความภาคภูมิใจ เนื่องจากเป็นผลงานที่เกิดจากการประดิษฐ์และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน

6.2.9 หน่วยการเรียนรู้

มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น และกำหนดเนื้อหาได้ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามผลการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

6.2.10 แผนการจัดการเรียนรู้

มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีเนื้อหาที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป มีการประเมินตามสภาพจริงที่สามารถวัดและประเมินผลได้อย่างชัดเจน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ก็สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน แต่ยังมีบางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ควรปรับแก้ไข ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือก และ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากเปลือก

6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น

วิทยากรท้องถิ่น ได้แสดงความคิดเห็นว่า จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ถึงแม้ว่าจำนวนโครงการก็มีไม่เพียงพอตามความต้องการในการปฏิบัติงานของนักเรียนก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เขียนไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ มีเพียง 2 แผนเท่านั้นที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ แผนการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือก และแผนการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การวางแผนการตลาดและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากเปลือก เนื่องจากประสบปัญหา การขาดแคลนวัสดุ-อุปกรณ์หลายอย่าง ซึ่งครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียนก็ได้ร่วมกันทำการปรับแก้จนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ครูฝ่ายวิชาการจึงเสนอว่า ควรจะปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ในส่วนของครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ท้องถิ่น โดยเห็นได้จากความร่วมมือของนักเรียนในการทำแต่ละกิจกรรม ความกระตือรือร้นในการเรียน การซักถามปัญหา และข้อสงสัยต่างๆ ในตอนแรกนั้นครูผู้สอนเห็นว่านักเรียนยังเกือเงินและอายุที่จะซักถามวิทยากรท้องถิ่น แต่เมื่อจัดกิจกรรมไปนานๆ ก็เกิดความคุ้นเคย และมีความเป็นกันเองมากขึ้น ส่วนบรรยากาศการเรียนรู้นั้น นักเรียนบอกว่า ชอบห้องที่ใช้ในการปฏิบัติงานมาก เพราะมีความโล่งแจ้ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก และเป็นสัดส่วนดี สะดวกในการปฏิบัติงาน ในการปฏิบัติงานนอกสถานที่ ได้แก่ การเก็บเกี่ยวและจักกณนั้น สถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติมีความเหมาะสมและบรรยากาศดี อากาศเย็นสบาย นักเรียนรู้สึกตื่นเต้นและสนุกสนาน วัตถุประสงค์ ได้แก่ ต้นก ก็มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ ส่วนการวัดผลประเมินผลนั้น ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน บอกว่า ดีใจและภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของนักเรียน และผลการประเมินนั้น นักเรียนสามารถผ่านเกณฑ์ทุกคน อันเนื่องมาจากกิจกรรมใดที่นักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นก็จะติดตามอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ นักเรียนได้ปรับแก้จนกระทั่งผ่านเกณฑ์ในที่สุด ซึ่งบางครั้งอาจปรับลดเกณฑ์ที่กำหนดไว้ลงบ้างเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนมากที่สุด

6.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคน ต่างให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น มีมากมายหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ส่งเสริมการประกอบอาชีพเป็นรายได้เสริมและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง วิทยากรท้องถิ่นได้รับการไว้วางใจจากโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จึงทำให้รู้สึกเป็นเกียรติและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้เข้าร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้นำชุมชนได้ตั้งข้อสังเกตเห็นว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ต่อไปอาจรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตสื่อของตำบลได้ และอาจจะได้รับงบประมาณจากทางรัฐบาลในการสนับสนุนเพราะถ้าการดำเนินการกิจกรรมที่เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่น มักจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นอย่างดี ถ้าผลงานเป็นที่ปรากฏเด่นชัด คนในชุมชนที่สนใจก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น อันจะขยายตัวออกไปเรื่อยๆ ซึ่งถือว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะการดำเนินการจะเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง และผู้นำชุมชนเสนอข้อคิดเห็นว่า ควรนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างอื่นเข้ามาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนด้วย อาทิเช่น การสานกระติบข้าว การสานตะกร้า การ ทอผ้า การทำขนมจีน การตัดกระดาษ การทำดอกไม้แห้ง ซึ่งท้องถิ่นในตำบลนาหนึ่งมีผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวอย่างเพียงพอ ที่สามารถเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเป็นวิทยากรท้องถิ่น โดยสถานที่ในการเรียนรู้นั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนที่โรงเรียน

อาจจะนำนักเรียนไปเรียนในหมู่บ้านก็ได้ ซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมสนทนาก็เห็นชอบด้วย และครูฝ่ายวิชาการก็รับปากว่าจะนำข้อคิดเห็นนี้ไปประสานงานต่อไปในภาคเรียนถัดไป ในส่วนของผู้บริหารและครูฝ่ายวิชาการ เห็นชอบด้วย ถ้าหากจะนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้นี้ บรรจุเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ที่ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำ และยินดีที่จะให้การสนับสนุนต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องปรับแก้แผนการเรียนรู้บางแผนที่ประสบปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้บริหารยังแสดงความคิดเห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื่อกก นี้ยังสามารถบูรณาการร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้อีกด้วย อาทิเช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย อาจจะให้นักเรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับกก หรือเขียนศัพท์ที่เกี่ยวข้อง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ อาจให้นักเรียนคำนวณ รายการรับ-จ่าย และคำนวณจำนวนเส้นกกที่ใช้ในแต่ละหลอดลาย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ อาจจะให้นักเรียนศึกษาลักษณะทางกายภาพของกก ชื่อทางวิทยาศาสตร์ของกก กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อาจให้นักเรียนได้ไปศึกษาวัฒนธรรมการใช้เสื่อกกในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ อาจให้นักเรียนออกแบบและวาดลวดลายของเสื่อกก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ อาจให้นักเรียนเขียนศัพท์ภาษาอังกฤษ เกี่ยวกับกก และวัสดุ-อุปกรณ์ ในการผลิตเสื่อกก เป็นต้น

6.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตลอดกระบวนการวิจัย

วิทยากรท้องถิ่น แสดงความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรค ส่วนใหญ่ นั้น เกิดจากการขาดแคลนวัสดุ-อุปกรณ์ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น โครงกึ่ง ซึ่งเป็นอุปกรณ์หลักในการทอเสื่อ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน เพราะมีนักเรียนทั้งหมด 37 คน ขณะเดียวกันมีโครงกึ่งเพียง 6 ชุด เหลือแล้ว นักเรียน 6 คนต่อโครงกึ่ง 1 ชุด ซึ่งตามหลักความเป็นจริงแล้ว ในการทอเสื่อ โครงกึ่ง 1 ชุด จะใช้คนทอแค่ 2 คนเท่านั้น เมื่อมีคนมาก การฝึกปฏิบัติมักจะไม่ทั่วถึง และทำให้ชิ้นงานขาดความประณีต เพราะเสื่อฝืนเดี๋ยวแต่เปลี่ยนมือคนทอหลายคน ทำให้ความสม่ำเสมอของชิ้นงานไม่เท่ากัน บางคนทอแน่น บางคนทอหลวม ดังนั้น ควรจะแก้ปัญหาโดยการจัดทำโครงกึ่งเพิ่มขึ้น และขยายห้องปฏิบัติการให้กว้างกว่าเดิม นอกจากนี้ยังมี จักรอุตสาหกรรม ซึ่งมีความจำเป็นในการใช้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก แต่เนื่องจากมีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ไม่สะดวกในการฝึกปฏิบัติ และนักเรียนไม่มีพื้นฐานในการเย็บจักรมาก่อน ทำให้เกิดปัญหาอย่างมาก เพราะไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ผู้นำชุมชนจึงเสนอแนวทางการแก้ปัญหาว่า โรงเรียนควรจัดสอนวิชา การตัดเย็บเบื้องต้นให้กับนักเรียนก่อน เพื่อจะได้มีพื้นฐานในการเย็บจักรในการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนการจัดหาจักรอุตสาหกรรมเพิ่มเติม นั้น

ควรมีการประสานกับหลายๆ ฝ่าย เช่น ของงบประมาณจาก อบต. หรือขอรับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล แต่ก็ควรมีการรวมกลุ่มของผู้เรียนหรือชุมชนให้ชัดเจน เพราะมีโอกาสได้รับการจัดสรรมากกว่า ส่วนนักเรียน ได้เสนอความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องของการแบ่งหน้าที่กันในกลุ่ม เพราะเพื่อนบางคนขาดความรับผิดชอบ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเกิดความล่าช้า และเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติมีน้อย ทำให้ได้ชิ้นงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องทอเสื้อลดตายประยุกต์ เสื้อแต่ละผืนนั้นใช้เวลาทอนานมาก เพราะมีความละเอียดและต้องเก็บลายที่ละเอียด จึงทำให้เสร็จไม่ทันตามกำหนด จึงอยากให้เพิ่มเวลาในการฝึกปฏิบัติ นักเรียนบางคนมีปัญหาในการทำกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เนื่องจาก ไม่มีรถเพื่อเดินทางมาร่วมกิจกรรมกับเพื่อน บางคนต้องช่วยเหลือผู้ปกครองในการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงน้อง ดังนั้น ควรจัดกิจกรรมในเวลาปกติมากกว่า แต่ถ้าหากมีความจำเป็นในการทำกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์จริงๆ ไม่ควรจัดบ่อยเกินไป และควรมีรถรับ-ส่ง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ส่วนผู้ปกครองนักเรียน ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ยังไม่มีความเข้าใจเท่าที่ควร อ่านหนังสือไม่ได้ บางครั้งจึงให้นักเรียนประเมินในส่วนของผู้ปกครองแทนตนเอง ซึ่งถือว่าผิดวัตถุประสงค์ของการประเมิน จึงเสนอว่า ควรให้ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นเป็นผู้ประเมินจะเหมาะสมกว่า

6.6 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

วิทยากรท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน แสดงความคิดเห็นว่า หากโรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื้อก นี้ต่อไป ก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการทุกอย่างของโรงเรียน และทุกคนที่เข้าร่วมสนทนาต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมอย่างยิ่ง ทำให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น และทุกคนที่ได้ปฏิบัติงานร่วมกันมาตลอดกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะ ผู้วิจัย ครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียน ต่างก็มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากขึ้น และเกิดความผูกพันเหมือนเป็นญาติสนิท ทั้งหมดจึงอยากให้โรงเรียนนำแนวทางการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น ไปใช้กับการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ บ้าง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียน สนุกสนาน และไม่เบื่อหน่ายในการเรียน ในส่วน of นักเรียน เสนอว่า อยากให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตเสื้อก ต่อเนื่องกันเมื่อพวกเขาขึ้นชั้นเรียนในระดับชั้น ม.2 และ ม.3 ด้วย โดยอาจนำเอาการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นที่ต้องใช้ฝีมือพัฒนาเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การสานเป็นกระเป๋า แจกกัน และของที่ระลึกต่างๆ วิทยากรท้องถิ่นเสนอว่า ควรให้มีการปลูกกกกลมขึ้น เพื่อใช้ในการทอเสื้อมากกว่านำกกสามเหลี่ยมที่มีอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เพราะกกกลมจะมีความเหนียว

และเป็นมัน สามารถจักเป็นเส้นเล็กๆ ทอได้ละเอียดและสวยงามกว่ากสามเหลี่ยม ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า อาจนำเรื่องการปลูกกนี้ใส่ไว้ในวิชาเกษตรกรรมก็ได้ ซึ่งฝ่ายวิชาการก็รับไว้พิจารณา ผู้นำชุมชนเสนอว่า หากมีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตเสื่อทออย่างเหนียวแน่น ก็น่าจะมีการประสานไปยังกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อขอให้วิทยากรจากส่วนกลางมาช่วยสอนการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่หลากหลาย การบรรจุหีบห่อ พร้อมกับช่วยส่งเสริมการตลาดให้ด้วย

จากกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา ตลอดจนเสนอแนะ การแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนการสำรวจความต้องการของชุมชน ได้มีการประสานกันในลักษณะเครือข่ายชุมชน โดยการบอกเล่าต่อๆ กันไป เพื่อชักชวนกันเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา และแสดงความคิดเห็น จนได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขั้นการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ก็ได้เห็นถึงความเสียสละเวลาต่อส่วนรวมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวพอดี แต่ทุกคนก็ให้ความร่วมมือในการคิดและวางแผน ตลอดจนเขียนเอกสารหลักสูตรขึ้นมาจนสมบูรณ์แม้ว่าจะมีการกิจเร่งด่วนเพียงใดก็ตาม ในขั้นนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมร่วมกัน ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นมีเทคนิควิธีการสอนและสาธิตที่เข้าใจง่าย มีการอธิบายอย่างชัดเจน จนกระทั่งผู้เรียนเข้าใจเป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติตามได้ โดยพบว่า นักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นสามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคนและบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น คือ มีความรู้ ความเข้าใจกระบวนการทำงานกลุ่ม การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีทักษะในการทอเสื่อทอ และสามารถพัฒนาตลาดขายเป็นของตนเอง ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรียนรู้อย่างมีความสุข มีความพอใจในผลงาน เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ขั้นตอนติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติการ ได้มีการประเมินผลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยการพูดคุย ซักถาม และสังเกต เพื่อจะได้ทราบปัญหาและอุปสรรคตลอดระยะเวลาที่การดำเนินการวิจัย ซึ่งทำให้สามารถรับทราบและร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ และขั้นตอนประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันประเมินผลจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมา โดยร่วมกันสรุปว่ามีจุดเด่น-จุดด้อยอะไรบ้าง ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมกับแนวทางการแก้ไข และเมื่อการดำเนินการวิจัยได้สิ้นสุดลงแล้ว ก็พบว่าผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมมาตลอดเกิดความความรักและผูกพัน มีการติดต่อประสานงาน และกำลังร่วมกันดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผลิตเสื่อทอของตำบลนาหนึ่งขึ้น เพราะได้รับแรงบันดาลใจจากการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน